БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1926 чылда үндезилеттинген.

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1960 ч.
ИЮЛЬ
30
СУББОТА
№ 177 (4661).

Өртээ 20 көп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

СЭКП обкомунуң бюрозунда, облкүүскомда болгаш профэвилелдериниң область чөвүлелинде (1 арын).

СЭКП обкомунуң бюрозунда болгаш облкүүскомда (1 арын).

СЭКП хооркомунуң бюрозунда болгаш хооркүүскомда (1 арын).

Мал чеминиң белеткелинде (1 арын).

Тыва автономнуг областа хөй ургулар-лыг иелерни «Иениң алдары» орденнер болгаш «Иениң медалы» медальдар-биле шаннаар дугаймда РОФСР-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Чарлыы (2 арын).

О. Намчылак. — Кызырган шактыг ажыл хунунде (2 арын).

Доозукчулар, эки ажылдаарыңарны күзедивис (2 арын).

С. Даваа. — База бир салыышкын (2 арын).

«ШЫННЫҢ» НОМЧУКЧУЛАРЫНЫҢ ЧАГААЛАРЫ: К. Чүлдүм. — Банк салбыры ынчаар ажылдап болбас. Б. Адыг. — Ийи участовтуң мурнакчылары. (3 арын).

КНО-нуң Айыл чок чорук Чөвүлелинде (4 арын).

Испанияда фашистиг истеп сурүүшкүүге удур (4 арын).

Бельгияның Конгода үүлгедишкиннеринге удур (4 арын).

Алдарлыг маадырның ады чүс-чүс чылдарда арттар 4 арын).

И. Беляев. — Сес чыл болганда (4 арын).

Советтериң доктаамал комиссиялары

Бистиң чуртувуска коммунистиг ниитилелди калбаа-биле тудуп турганзарының үезинде Советтериң ролю улам-на бедирин СЭКП-ниң XX болгаш XXI съездилери онза чугулалап айыткан. Күрүне эрге-чагыргазының чер-чер органнары — Советтериң ажыл-агыйжы, организакчы, культура-кижизидилгелиг ажыл-чорудулгазының эң чугула болгаш эң дээштиг хөй-ниитичи хевирлериниң бирээзи болза оларның доктаамал комиссиялары болур.

Чер-чер Советтериге болуп эрткен сонгуулдардан сонгуттурган области Советтериниң бирги сессияларына шупту 381 доктаамал комиссияларны тургускан болгаш оларның составында 1.625 депутаттар сонгуттурган. Советтер доктаамал комиссияларда 1000 ажыг активтерни кириштирип турар. Оларның аразында хоорайларның болгаш көдээнин хөй санныг интеллигенциязы — башкылар, эмчилер, көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглери, инженер-техникиг ажылдакчылар, чер-черниң партия болгаш хөй-ниити организацияларының ажылдакчылары кирип турар. Доктаамал комиссиялар, оларның составында мун-мун депутаттар болгаш активтер — хөй-ниитичи улуг күш. Эрткен чартык чылдың дургузунда Советтериң доктаамал комиссиялары боттарының Советтериге 233 эдеринчи илеткелдерни кылганнар.

Ажылчы чоннар депутаттарының чер-чер Советтериниң доктаамал комиссияларының дугайында Дүрүмде айтып турары болза, доктаамал комиссиялар Советтиң сессиязына кирер саналдарны, шиитпирлер төлевилелдерин белеткээринге идепкейлиг болгаш ыяавыла киржир, Советтериң, оларның күүскомнарының шиитпирлерин, база үстүнде турар күрүне органнарының директиваларын амыдыралга боттандырарынга дузалаар, ажылчы чоннарның ортузунга организакчы ажылды чорудуп тургаш, ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунуң улуг сорулгаларын чедишкиниг күүседирде күүсевчи комитеттерге дуза көргүзер хүлээлелиг дээн. Социалистиг хоойлу дүрүмнерни сагыыр, күрүнениң корум-чуруумун болгаш хамаатыларның эргелерин камгалаар талазы-биле доктаамал комиссиялар улуг ажылды чорудар ужурлуг.

Бистиң области дыка хөй Советтериң доктаамал комиссиялары Конституцияның болгаш Дүрүмнүң оларга хүлээдип турары сорулгаларны багай эвес күүседип турарын демдеглээри чугула. Оларга Кызыл хоорай Соединиң, Чөөн-Хемчик, Өвүр районнар Советтериниң, Тожу районнуң Азас, Чөөн-Хемчик районнуң Хайыракан, Өвүр районнуң Солчур, Бай-Тайга районнуң Шуй болгаш области өске-даа элээн хөй көдээ Советтериниң чамдык комиссиялары хамааржып турар.

Айыттынган Советтериниң доктаамал комиссияларының хөй нуруузу ажыл планыг, кежигүннериниң аразында ажыл хуваалдалыг, сессияларга эдеринчи илеткелдерин кылып, ажылдың янзы-бүрү адырларында четпестерни илередип, оларны чай-сорулгазы болуп турар.

Быстыр болза-даа ниитизи-биле алырга, области Советтериниң хөй нуруузунда доктаамал комиссиялар боттарының хүлээлелерин ам-даа четпес күүседип турар дээрзин миннин демдеглээр херек. Ол дугайын Бай-Тайга, Тес-Хем район Советтериниң чамдык доктаамал комиссияларының ажылындан көрүп болур. Бай-Тайга район Соединиң сессиязына ол Советтиң садыг болгаш сан-хөө база көдээ ажыл-агый талазы-биле доктаамал комиссияларының отчёт илеткелдерин дыннаан. Комиссияларның даргалары эштер Салчак биле Комбу боттарының кончуг допчу илеткелдеринге ол хамаарышкан участоктарында ажылдың байдалын кыры-биле каксы чугаалагылаан, комиссиялар боттарының инициативазы-биле черле чогум кандыг ажыл кылганын чугаалаваннар.

Ол комиссиялар доктаамал комиссиялар дугайында Дүрүмнүң негелдерингe дүүштүр барык чүүү-даа кылбайн турарлар, а райкүүском оларның ажылынга практиктиг дузаны көргүспейн турар. Шак ындыг янзылыг чижекти Тес-Хем район Соединиң тудуг болгаш чаагайжыдылга талазы-биле доктаамал комиссиязының район Соединиң сессиязына кылган отчёду база көргүскен. Эрзин, Барыын-Хемчик, Таңды районнар Советтериниң болгаш оларның көдээ Советтериниң дыка хөй доктаамал комиссиялары сонгуттурганындан бээр ажыл кылбаан.

Дыка хөй районнар Советтери доктаамал комиссияларга активти кириштирериниң улуг ужур-дузазын ам-даа чедир билбейн турарлар. Тес-Хем, Тожу, Чөөн-Хемчик, Өвүр, Чаа-Хөл болгаш өске-даа чамдык райсоветтериниң доктаамал комиссияларында чаңгыс-даа активчи чок.

Доктаамал комиссияларның ажылының чавыс деңнелде турарын, районнар, хорайлар, суурлар болгаш көдээ Советтериниң күүскомнары оларның ажылынга боттуг дузаны көргүспейн турары-биле тайылбырлаар херек. Доктаамал комиссиялардың кежигүннери-биле өөредилгиг хемчеглер (чөвүлел хуралдар, семинарлар, дуржулга солуушкуннуг өске-даа чүүлдер) барык-ла чоруттунмайн турар. Комиссияларның ажылын эжижидеринге оларның отчёттарын Советтериниң сессияларынга өй-өйде дыннап чугаалажып, оларның ажылынга чогуур угланыышкынны берип турар ужурлуг.

Советтериниң доктаамал комиссияларының ажылынга хүн бүрүүнүң практиктиг дузаламчызын көргүзүп, оларның-биле сырый харылзаалыг ажылдап тургаш, доктаамал комиссияларның ажылын чаа сорулганың деңнелинге чедир көдүрери области чер-чер Советтериниң, оларның күүсекчи комитеттериниң чугула ужурлуг.

СЭКП Тыва обкомунуң пленуму

Дүүн, июль 29-та Тыва областың хөгжүм-шии театрының бажыңынга СЭКП Тыва обкомунуң өөлчеглиг пленуму болуп эрткен. СЭКП ТК-ның июль Пленумунуң түүнелдериниң болгаш областың партия организациязының сорулгаларының дугайында СЭКП обкомунуң бирги секретары эш С. Токаның илеткелин пленум дыннап чугаалашкан.

Эштер Коссов (облкүүскомнуң даргазының орлакчызының хүлээлезин күүседип турар), Серов («Тыва даг-дүгү» комбинаттың тудуунуң начальниги), Токарев (обпрофчөвүлелдиң секретары), Лопсан-Серен (СЭКП Улуг-Хем райкомунуң секретары), Гусев (СЭКП обкомунуң үлетпүр транспорт болгаш харылзаа килдизиниң эргелекчизи), Киселев (СЭКП Кызыл хооркомунуң секретары) болгаш өскелер-даа эш Токаның илеткелиниң талазы-биле саналдарны пленумнуң эртенги хуралынга бергеннер.

Пленумнуң дугайында тодаргай отчёт дараазында солунга үнер.

Азаста пионер лагери

Кайгамчык чараш бойдус чурумалдыг, серии агаарлыг Азас хөлдүң кыдыында Тожунуң школачы пионерлериниң лагери туруп турар. Дөрт чаа павильоннар бедий бергилээн. Школачы пионерлериниң ол чурттап турар павильоннарын «Совет Тыва», «Май 1-зи» колхозтар боттарының күсели-биле бо чылын чаа кылып берген. Ам ында 86 школачы пионерлер дыштанып турар. Олар район төвү Тоора-Хемде болгаш «Совет Тыва», «Май 1-зи» колхозтарда школалардан келгилээн. Уругларның дыштанып, ойнап хөглээринге бүгү-ле таарымчалыг байдалдар тургустунган. Пионер вожатыйлары болгаш кижизидикчилер оларны ойнадып хөгледип, удуртуп кижизидип, поварлар амданныг чемни кылып берип, фельдшер оларның кадыын үргүлчү хайгаарап турар.

— Бүгү-ле чүве хүн чурумун өзугаар шыңгыы тургустунган. Школачылар солун походтарны кылгылаан, кожавыста сиген бригадазынга концерт көргүзүп бербишаан, оларның ажылынга школачылар бир хүн дузалажып, дыка улуг дузаны чедирген. Бот-тывынгыр уран түүлдүң бөлүгүү лагерьге солун концерттерни каш-даа удаа көргүскен. «Совет Тыва» колхозта көдээ клубтуң кинемеханиктери солун киноларны лагерьге доктаамал көргүзүп турар. Школачылар хөлге эштип, балыктап турарлар. Чоокта чаа балыкчы пионер оолдар бир метр ажыг улуг дурттуг улуг балыкты өлүрген. Кожавыста колхозтуң сүт-бараан фермазы бар. Ол ферма бистиң сүт, сметана, творог-биле үзүктел чокка хандырып турар — деп, лагерь начальниги Анна Макаровна Калинина чугаалады.

Пионерлериниң ада-ие, төрелдери кээп, оларның кандыг дыштанып турарын сонуургап турар. Школачылар пионер лагеринге дыштанып, чаа күштү немеп алган, удавас төрээн школаларына өөренип киритер.

Т. КЫЗЫЛ-ООЛ.

СЭКП ОБКОМУНУН БЮРОЗУНДА, ОБЛКҮҮСКОМДА БОЛГАШ ПРОФЭВИЛЕЛДЕРИНИҢ ОБЛАСТЬ ЧӨВҮЛЕЛИНДЕ

1960 чылдың ийиги кварталында социалистиг хүлээлгелерин областың үлетпүр бүдүрүлге черлериниң күүсеткен түүнелдериниң дугайында

Бо чылдың ийиги кварталында социалистиг хүлээлгелериниң күүселдезиниң түүнелдериниң дугайын чугаалажып көргеш, СЭКП обкомунуң бюрозунуң, облкүүскомнуң болгаш профэвилелдериниң область чөвүлелиниң **доктаатканы болза:**

1. Ниити продукция бүдүрер планны 113,6 хуу, бараанныг продукцияны—106,4 хуу, бир ажылчынга онаштыр продукция бүдүрериниң планын—107,6 хуу, чыылдалар планын—103,7 хуу күүсеткен **Кызылдың туйбу заводун** (директору эш **Петенев**, партия эге организациязының секретары эш **Берлов**, профэвилел месткомунуң даргазы эш **Савостьянов**) социалистиг чарыштың тиилекчизи деп санаан болгаш ол коллективке СЭКП обкомунуң, облкүүскомнуң база профэвилелдериниң область чөвүлелиниң **шилчиир Кызыл тугун** тывыспышаан, 12 мун рубль түүнүг акша шанналын берген.

2. Ийиги кварталда социалистиг хүлээлгелерин күүседир талазы-биле дээре көргүзүглери дээш дараазында бүдүрүлге черлериниң коллективтерин СЭКП обкомунуң, облкүүскомнуң болгаш профэвилелдериниң область чөвүлелиниң **Хүндүлел бижиктери-биле** шаннаан:

а) ниити продукция бүдүрер планын 108,5 хуу, бараанныг продукцияны—110 хуу, бир ажылчынга онаштыр продукция бүдүрериниң планын—100,8 хуу күүседип, пландан ажыр 18 мун рубльдиң орулгазын чедип алган **Элегестиң шахта эргелелин** (начальниги эш **Береуцын**, партбюронуң секретары эш **Патракеев**, профэвилел месткомунуң даргазы эш **Рязанов**) 11 мун рубль түүнүг акша шанналын ол коллективке тывыспышаан;

б) ниити продукция бүдүрер планын 177 хуу, бараанныг продукцияны—139 хуу, бир ажылчынга онаштыр продукция бүдүрериниң планын—109,9 хуу күүсетпишаан, пландан ажыр 66,3 мун рубльдин чыылдаларын чедип алган **Шуурмактың райүлетпүр комбинадын** (директору эш **Пересторонин**, партия эге организациязының секретары эш **Соколов**, профэвилел месткомунуң даргазы эш **Канчы**) 6 мун рубль түүнүг акша шанналын ол комбинатка бербишаан;

в) ниити продукция бүдүрер планын 124,3 хуу, бараанныг продукцияны—143,2 хуу, бир ажылчынга онаштыр продукция бүдүрер планын 114,8 хуу күүседип, пландан ажыр 23,9 мун рубльдиң чыылдаларын чедип алган **Чадаананың райүлетпүр комбинадын** (директору эш **Цвелев**, партия эге организациязының секретары эш **Червяков**, профэвилел месткомунуң даргазы эш **Базырова**) 6 мун рубль түүнүг акша шанналын ол коллективке бербишаан.

3. Ниити болгаш бараанныг продукция бүдүрер талазы-биле планын 106,3 хуу, бир ажылчынга онаштыр продукция бүдүрер планын—106,2 хуу күүседип, пландан ажыр 141,3 мун рубльдиң чыылдаларын чедип алган **Кызылдың хлеб заводунуң, а ол ышкаш Сарыг-Септиң райүлетпүр комбинадының** дээре ажылын СЭКП обкомунуң бюрозу, облкүүском, профэвилелдериниң область чөвүлели демдеглээн.

4. Социалистиг хүлээлгелерин күүседир талазы-биле эки көргүзүглерни чедип алган бүдүрүлгениң 30 мурнакчыларын «Шын» болгаш «Тувинская правда» солуннарда, областың Хүндүлел самбыразынга киирерин шиитпирлээн.

5 СЭКП обкомунуң бюрозунуң, облкүүскомнуң болгаш профэвилелдериниң область чөвүлелиниң бо доктаалының 1-ги болгаш 2-ги пунктларында демдеглеттинген бүдүрүлге черлериниң удуртукчуларынга, кол инженерлериге, кол бухгалтерлериге, партия организацияларының секретарьларына, профэвилел месткомнарының даргаларына бир ажыл төлевириниң 25 хуузу хемчээлдиг шанналарны тыпсырын доктаатткан.

6. Ниити болгаш бараанныг продукция бүдүрер талазы-биле ийиги кварталда социалистиг хүлээлгелерин чамдык алгы заводу (директору эш **Скрыль**), ыыштан нарын эт-хереклелер бүдүрер фабрика (эш **Валов**), Бай-Хаактың райүлетпүр комбинады (эш **Сорокин**), Тожунуң райүлетпүр комбинады (эш **Арагачы**) ышкаш бүдүрүлге черлериниң күүсетпээнин СЭКП обкомунуң бюрозу, облкүүском болгаш профэвилелдериниң область чөвүлели демдеглээн.

7.1960 чылдың ийиги кварталында социалистиг чарыштың түүнелдерин бүдүрүлге черлеринге чугаалажып көөрүн, бо чылдың үшкү кварталында социалистиг хүлээлгелериниң күүселдезин хандырарын СЭКП-ниң Кызыл хооркомунга, райкомнарынга, хооркүүскомга, райкүүскомнарга, область эргелелдеринге, чурт үлетпүрүнүң ажылыннарының профэвилел обкомунга СЭКП обкомунуң бюрозу, облкүүском болгаш профэвилелдериниң область чөвүлели даскан.

СЭКП ОБКОМУНУН БЮРОЗУНДА БОЛГАШ ОБЛКҮҮСКОМДА

1960 чылдың ийиги кварталында социалистиг хүлээлгелерин областың автотранспорт ажыл-агыйларының күүсеткен түүнелдериниң дугайында

Бо чылдың ийиги кварталында социалистиг хүлээлгелерин областың автотранспорт ажыл-агыйларының күүсеткен түүнелдерин чугаалажып көргеш, СЭКП обкомунуң бюрозунуң болгаш облкүүскомнуң **доктаатканы:**

1. Ийиги кварталда чүүк сөөртүлгезиниң планын тонна-километр талазы-биле 111 хуу, тонна талазы-биле—127 хуу күүседип, бот-үнени 3,38 копеекке чиигеткен болгаш пландан ажыр 245 мун рубльдиң камналгазын чедип алган Кызылдың № 2 чүүк АТК-зын (начальниги эш **Круговой**, партия эге организациязының секретары эш **Лущаев**, профэвилел месткомунуң даргазы эш **Зубкова**) 1960 чылдың ийиги кварталында автоажыл-агыйларның социалистиг чарыжының тиилекчизи деп санаан болгаш ол коллективке СЭКП обкомунуң база облкүүскомнуң шилчиир **Кызыл тугун** тывыскан.

2. Облпотребсоюзтуң, даг экспедициязының, Кызыл-Мажалыктың, областың коммунал ажыл-агый килдизиниң АТК-ларының дээре ажылдаанын демдеглээн.

3. Социалистиг хүлээлгелерин күүседир талазы-биле ийиги кварталда бедик көргүзүглерни чедип алган эң дээре 10 тудугжуларны болгаш септелге ажылчыннарын «Шын» база «Тувинская правда» солуннарда областың Хүндүлел самбыразынга киирерин шиитпирлээн.

4. Кызылдың пассажир АТК-зының, Чадаананың болгаш Хову-Аксының автоажыл-агыйларының ажылында улуг четпестер бар болганын, социалистиг хүлээлгелерни күүседир талазы-биле масса-политиктиг ажыды чамдык автоажыл-агыйларның чолаачыларының ортузунга четпес чорутканын СЭКП обкомунуң бюрозу, облкүүском демдеглээн.

5. Бо чылдың ийиги кварталында ажылдың түүнелдерин чугаалажып көөрүн, 1960 чылдың үшкү кварталында социалистиг хүлээлгелерни күүседир талазы-биле тодаргай хемчеглерни чогаадып кылырын СЭКП-ниң Кызыл хооркомунга, райкомнарынга, хооркүүскомга, райкүүскомнарга, чурт үлетпүрүнүң профэвилел обкомунга, автоажыл-агый черлериниң удуртукчуларынга сумелээн.

1960 чылдың ийиги кварталында тудуг талазы-биле социалистиг хүлээлгелерни күүсеткен түүнелдериниң дугайында

Тудуг талазы-биле социалистиг хүлээлгелериниң ийиги кварталда күүсеттинген түүнелдерин чугаалажып көргеш, СЭКП обкомунуң бюрозунуң болгаш облкүүскомнуң **доктаатканы болза:**

1. Тудуг ажылдарының планын 112 хуу, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер планны—101 хуу күүседип, тудуг ажылдарының бот-үнезин 2,3 хуу чиигедирин, ажыл төлевирин 3,8 хуу камнаарын чедип ап, чуртталга тудуунга көрдүнген акша-хөрөнгилерни 104 хуу ажыглаан **«Тыва кобальт» комбинаттың коллективин** (начальниги эш **Саенко**, партбюронуң секретары эш **Кленов**, профэвилелиниң тудуг комитединиң даргазы эш **Жуковская**) ийиги кварталда областың тудуг өргөнизациларының социалистиг чарыжының тиилекчизи деп санааш, СЭКП обкомунуң болгаш облкүүскомнуң шилчиир **Кызыл тугун** ол коллективке хевээр артырган.

2. Социалистиг хүлээлгелерин күүседир талазы-биле ийиги кварталда бедик көргүзүглерни чедип алган эң дээре 10 тудугжуларны «Шын» болгаш «Тувинская правда» солуннарда областың Хүндүлел самбыразынга киирерин шиитпирлээн.

3. Бо чылдың ийиги кварталында планын ниити түүнел талазы-биле күүсеткен-даа болза, «Коммунтудуг» трези (эш **Зильберман**) Кызыл хоорайга бирги чергенин ужур-дузалыг объектилернин тудуун үскенин СЭКП обкомунуң бюрозу, облкүүском демдеглээн. «Тыва даг-дүгү» комбинат (эш **Серов**), «Тыва тудуг» трези (эш **Нестеровский**), облпотребсоюзтуң тудуг-монтаж эргелели (эш **Желтовский**), областың чазаглыг орудтарының орук-тудуг эргелели тудуг планнарын мурнуку хевээр күүсетпээннер.

Үстүнде тудуг организацияларының тудуг планын чедир күүсетпээнинин кол чылдагааны үдел дизе, күш-ажылды четпес организастап келгенинде, күш-ажылдың сагылга-чурумунуң кошкаанда, тудугнуң механизмнерин чавыс бүдүрүкчүлүг ажыглап турарында.

4. 1960 чылдың ийиги кварталында тудуг ажылдарының түүнелдерин чугаалажып көөрүн, четпестерни шиитпирлиг чайладырын, бо чылдың үшкү кварталында тудуг талазы-биле планнарның болгаш социалистиг хүлээлгелериниң чугаа чокка күүселдезин хандырарын СЭКП-ниң райкомнарынга, Кызыл хооркомунга, райкүүскомнарга, Кызылдың хооркүүскомунга, областың хамаарышкан килдистеринге, эргелелдеринге болгаш тудуг организацияларының удуртукчуларынга СЭКП обкомунуң бюрозу, облкүүском дааскан.

СЭКП ХООРКОМУНУҢ БЮРОЗУНДА БОЛГАШ ХООРКҮҮСКОМДА

1960 ЧЫЛДЫҢ ИЙИГИ КВАРТАЛЫНДА СОЦИАЛИСТИГ ЧАРЫШТЫҢ ТҮҮНЕЛДЕРИНИҢ ДУГАЙЫНДА

1960 чылдың ийиги кварталында Кызыл хоорайның үлетпүр бүдүрүлге черлериниң, транспорт, тудуг болгаш садыг организацияларының коллективтериниң социалистиг чарыжының түүнелдерин СЭКП хооркомунуң бюрозу болгаш хооркүүском бо чылдың июль 28-те чугаалажып керген. Чеди чыл планының ийиги чылының онаалдаларын хуусаа бетинде күүседир, СЭКП ТК-ның июль Пленумунга күш-ажылчы белектиг ужуражыр дээш социалистиг чарышты калбартышаан, хоорайның үлетпүр бүдүрүлге, транспорт, тудуг болгаш садыг черлери ийиги кварталда чамдык чедишкиннерни чедип алганын партия хооркомунуң бюрозу болгаш хооркүүском демдеглээн.

Бо чылдың ийиги кварталында бүдүрүлге планын Кызылдың туйбу, хлеб заводтары, Элегес шахтазы ажыр күүсеткен, а Тываның автосептелге заводу, хоорайның үлетпүр комбинады, ыыш заводу, даараныла комбинады, область типографиязы ийиги кварталдың онаалдаларын чедишкинниг күүсеткилээннер.

Хоорайның автоажыл-агый черлери ийиги кварталда планнарын ажыр күүседирин чедип алганнар. Автоажыл-агыйлар ийиги кварталда планын тонна талазы-биле 131,3 хуу, тонна-километр талазы-биле—129,2 хуу күүсеткен болгаш 77 мун литр бензинни кэмнап алганнар. Бедик көргүзүглерни даг экспедициязының автобаазазы, облпотребсоюзтуң АТК-зы, Кызылдың № 2 болгаш № 1 автотранспорт конторалары чедип алган. Ийиги кварталда ниити планын «Коммунтудуг» трезиниң коллективи 102,5 хуу күүсеткен.

Чедип алдынган дээре көргүзүглер-биле чергелештир, хоорайның үлетпүр бүдүрүлге, транспорт, тудуг болгаш садыг организацияларының ажылында улуг четпестерниң барын СЭКП хооркомунуң бюрозу болгаш хооркүүском демдеглээн. Чамдык бүдүрүлге черлери ийиги кварталда ажылын сулараткан, оон түүнелинде хоорайга ниити продукция бүдүрер план 99,4 хуу күүсеттинген. Ийиги кварталда ниити болгаш бараанныг продукцияны бүдүрер планын алгы заводу (директору эш Скрыль, партия эге организациязының секретары эш Ермолаев), ыыштан нарын эт-хереклелер бүдүрер фабрика (эштер Валов, Стрельников), хоорайның сүт заводу (эштер Ананьин, Красовский) күүсетпээннер.

«Коммунтудуг» трези ийиги кварталда планын ниитизи-биле күүсеткен-даа болза, чуртталга бажыңнарын тудар, ажыглалга киирер, канализацияны кылыр болгаш электри четкизиниң септелгезин чорудар планын ыракта чедир күүсетпээн. Хоорайда кол тудуг организацияларындан: «Тыва тудуг» трези ийиги кварталдың планын чүгле 85,8 хуу, облпотребсоюзтуң тудуг-монтаж эргелели—81,4 хуу күүсеткилээн. Бараан саарылгазының квартал планын Кызыл горпозу чүгле 97,7 хуу күүсеткен болуп турар.

СЭКП хооркомунуң бюрозунуң болгаш хооркүүскомнуң **доктаатканы болза:**

Бо чылдың ийиги кварталында продукция бүдүрер планын 113,6 хуу, бараанныг продукцияны—106,4 хуу күүседип, продукцияның ботүнезин чиигедирин болгаш бүдүрүлгениң өске-даа экономиктиг көргүзүглерин бедидерин чедип алган **туйбу заводун** (директору эш **Петенев**, партия организациязының секретары эш **Берлов**, профэвилел месткомунуң даргазы эш **Севестьянов**) ийиги кварталда бүдүрүлге черлериниң аразында калбарган социалистиг чарыштың тиилекчизи деп санавышаан, СЭКП хооркомунуң болгаш хооркүүскомнуң **шилчиир Кызыл тугун** ол заводтуң коллективинге тывыскан.

Даг экспедициязының автобаазазын (начальниги эш **Новиков**, партия организациязының секретары эш **Козин**) автоажыл-агыйларның аразында социалистиг чарыштың тиилекчизи деп санаан болгаш СЭКП хооркомунуң база хооркүүскомнуң **шилчиир Кызыл тугун** ол автобаазаның коллективинге тывыскан.

Хоорайда тудуг болгаш садыг черлери ийиги кварталда планнарын чедир күүседип шыдаваанын барымдаалаан, СЭКП хооркомунуң болгаш хооркүүскомнуң шилчиир Кызыл тукгарын кайы-даа тудуг база садыг организациязынга ийиги кварталдың түүнелдериниң талазы-биле тывыспас деп шиитпирлээн.

Чеди чыл планының ийиги чылының онаалдаларын хуусаа бетинде күүседир, СЭКП ТК-ның июль Пленумунуң төөгүлүг шиитпирлерин амыдыралга боттандырар дээш социалистиг чарышты ажылчыннарының, чолаачыларның, тудугжуларның ортузунга улам-на калбартырын бүдүрүлге, транспорт болгаш тудуг черлериниң удуртукчуларынга, ыыш партия, профэвилел, комсомол организацияларынга СЭКП хооркомунуң бюрозу болгаш хооркүүском сүмелээн.

Мал чеминиң белеткелинде

Чөөн-Хемчик районнуң «Октябрь 30 чылы» көдээ ажыл-агый артелиниң кежигүннери сиген кезилдезинче киргеш үш хүннерде 55 гектар черниң сигенин кезип, оон 21 гектарны бөлүп, 41 тонна сигенни сараттаан.

Сиген кезилдезинде аттың 3 машина, хол кадыырлыг 19 кезикчи, аттың бир дырбаан болгаш 42 кижи ажылдап турар. Июль 27-ден эгелеп кестирер 2 машиналыг бир трактор сиген кезилдезинде кирген.

Мал чеминиң белеткелинде тудугжулар, хову бригадазының кежигүннери болгаш механизаторлар ажылдап, үлүг-нормазын хүн бүрү ажыр күүседип турарлар. Тудуг бригадазының бригадири Хунан-Карага баштаткан звено ажыл нормазын хүнде 150 хуудан кудулаттайн турар. Машинакчы Чылбак, бөлүкчү Даш-оол, сараттакчы Севен, хол кадыры-биле кезикчи Долукаа олар ажыл нормазын 150 — 175 хуу күүседип, социалистиг чарыштың мурнуку одуруунда чоруп турарлар.

• • •

Бо районнуң «Кызыл тараачын» колхозунуң мал чеминиң белеткелинге дузаларын СЭКП райкомунуң коллективи шиитпирлээн. Коллектив эрткен воскресеньеде шеф организастаан, 500 веникторни (боодалдарны) азы 750 кг будук-бүрү чемни белеткээн.

Коллектив моон сонгаар воскресенье санында шеф ажылын организастап, артельдиң мал чеминери белеткээринге дузалажыр деп турар.

• • •

САРЫГ-БЕЛ. (Телефон-биле). Барыын-Хемчик районнуң «Комсомол 30 чылы» көдээ ажыл-агый артелиниң мал чеми белеткээр бригадаларында ам 50 ажыг кижи ажылдап кирипкен.

Колхозтуң кол шөлдеринде сигениң үнүжү багай болза-даа, аргарыглар иштинден дээре үнген сигенни кезерин болгаш ажаап алырын колхозтуң баштаар чери организастап турар. Элээн хөй сигенни долгаан ыыштарда аскан, 440 центнер сигенни сараттаан. Хову бригадазы (бригадири эш Дондуп) тракторлар-биле сиген кестирерин багай эвес чорудуп турар.

Час-Адыр чайлагларында малчыннар мал чемин боттары база белеткеп эгелээн.

• • •

Улуг-Хем районнуң «Х Улуг хуралы» көдээ ажыл-агый артелиниң № 1 сүт-бараан фермазының 14 кижи составтыг сиген кезер звенозу машина-биле кестинмес чергелериниң сигенин хол-биле кезериниче кирипкеннер.

Олар баштайгы 4 хүннерниң иштинде 20 га черниң сигенин кескеш бөлүп, 2 улуг сараатты тургускан. Саанчылар Бадымаа, Калбакыс, Арандол олар хүн нормазын 2 катап ажыр күүседип, мурнакчыларның одуруунда чоруп турар. Ферманың ажылдакчылары август 15-ке чедир 50 тонна, а сентябрь 1-ге чедир 80 тонна сигенни белеткеп алырын хүлээнген ажылдап турарлар.

ТЫВА АВТОНОМНУГ ОБЛАСТА ХӨЙ УРУГЛАРЛЫГ ИЕЛЕРНИ „ИЕНИҢ АЛДАРЫ“ ОРДЕННЕР БОЛГАШ „ИЕНИҢ МЕДАЛЫ“ МЕДАЛЬДАР-БИЛЕ ШАҢНААР ДУГАЙЫНДА

РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң ЧАРЛЫЫ

ССРЗ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң өмүнээзинден шаңнаары болза:

Тос уругларны төрээн болгаш кижизитнен иелерни «Иениң алдары» орденниң I чергези-биле:

Сат Торум Сурунмеевна—Бии-Хем районнуң Тарлаг көдээ Совединде өг-бүле ээзи.

Сес уругларны төрээн болгаш кижизитнен иелерни «Иениң алдары» орденниң II чергези-биле:

1. **Чалзай** Анна Чамзраевна—Бии-Хем районда өг-бүле ээзи.
2. **Зрес-оол** Барыма Шираповна—Бии-Хем районнуң Ленин аттыг колхозунуң колхозчузу.

Чеди уругларны төрээн болгаш кижизитнен иелерни «Иениң алдары» орденниң III чергези-биле:

1. **Власенко** Евдокия Александровна—Бии-Хем районда өг-бүле ээзи.
2. **Маады** Чысыма Чимдановна—Бии-Хем районда өг-бүле ээзи.
3. **Отпал** Анна Чузунчуковна—Бии-Хем районда өг-бүле ээзи.
4. **Сергеева** Ирина Селиверстовна—Бии-Хем районнуң Тарлаг көдээ Совединде өг-бүле ээзи.
5. **Уснова** Анна Ивановна—Бии-Хем районнуң «Өөк» совхозунуң ажылдакчызы.

Алды уругларны төрээн болгаш кижизиткен иелерни «Иениң медалы» медальдың I чергези-биле:

1. **Анчимаа** Маады Балбыровна—Бии-Хем районда өг-бүле ээзи.
2. **Иргекпен** Үйнукпан Тасооловна—Бии-Хем районнуң «Хадың» колхозунуң колхозчузу.
3. **Маады** Самбуга Шылайбан—Бии-Хем районнуң Тарлаг көдээ Совединде өг-бүле ээзи.
4. **Маады** Чучунма Чазаковна—Бии-Хем районнуң Ленин аттыг колхозунуң колхозчузу.
5. **Новожакова** Мария Оруспаевна—Бии-Хем районнуң «Өөк» совхозунуң ажылдакчызы.
6. **Оланмай** Уюнмай Байкара—Бии-Хем районнуң Тарлаг көдээ Совединде өг-бүле ээзи.
7. **Рогачева** Александра Дмитриевна—Бии-Хем районнуң Ленин аттыг колхозунуң колхозчузу.
8. **Тактал** Бартына Чижибеевна—Бии-Хем районнуң Алдыы-Өөк көдээ Совединде өг-бүле ээзи.
9. **Толгар-оол** Сарыгбай Чалбеноловна—Бии-Хем районнуң Ленин аттыг колхозунуң колхозчузу.

Беш уругларны төрээн болгаш кижизиткен иелерни «Иениң медалы» медальдың II чергези-биле:

1. **Бадарчы** Апынай Салчаковна—Бии-Хем районнуң «Тиилелге» колхозунуң колхозчузу.
2. **Деспижек** Анна Белекпеновна—Бии-Хем районнуң Ленин аттыг колхозунуң колхозчузу.
3. **Дикман** Мария Семеновна—Бии-Хем районнуң «Өөк» совхозунуң ажылдакчызы.
4. **Домба** Толжук Амершатовна—Бии-Хем районнуң «Өөк» совхозунуң ажылдакчызы.
5. **Инми** Нина Олаковна—Бии-Хем районнуң «Тиилелге» колхозунуң колхозчузу.
6. **Кара-ыс** Галина Ырымаа—Бии-Хем районнуң Ленин аттыг колхозунуң колхозчузу.
7. **Колчан-оол** Бападай Сарыг-оол—Бии-Хем районнуң Ленин аттыг колхозунуң колхозчузу.
8. **Куксина** Зоя Тимофеевна—Бии-Хем районнуң Ленин аттыг колхозунуң колхозчузу.
9. **Курбулдай** Көк Шираповна—Бии-Хем районнуң «Тиилелге» колхозунуң колхозчузу.
10. **Куртугбай** Анай-оол Чамзрыновна—Бии-Хем районнуң Тарлаг көдээ Совединде өг-бүле ээзи.
11. **Маады** Галина Тандайоловна—Бии-Хем районнуң Ленин аттыг колхозунуң колхозчузу.
12. **Македоновна** Анна Александровна—Бии-Хем районнуң «Хадың» колхозунуң колхозчузу.
13. **Моңге** Норжатна Салчаковна—Бии-Хем районнуң «Тиилелге» колхозунуң колхозчузу.
14. **Насыл** Байкара Севиооловна—Бии-Хем районнуң «Хадың» колхозунуң колхозчузу.
15. **Опежик** Маады Өнзаковна—Бии-Хем районнуң «Хадың» колхозунуң колхозчузу.
16. **Орловская** Мария Ивановна—Бии-Хем районнуң «Искра» колхозунуң колхозчузу.
17. **Салчак** Чажитма Салчаковна—Бии-Хем районнуң «Тиилелге» колхозунуң колхозчузу.
18. **Седий-оол** Мария Кашкашевна—Бии-Хем районнуң «Өөк» совхозунуң ажылдакчызы.
19. **Суханова** Евдокия Ивановна—Бии-Хем районда өг-бүле ээзи.
20. **Филимонова** Александра Леонтьевна—Бии-Хем районнуң «Өөк» совхозунуң ажылдакчызы.
21. **Холдугбей** Ефросинья Андреевна—Бии-Хем районнуң Ленин аттыг колхозунуң колхозчузу.
22. **Зренчинова** Оюн Бюльчиновна—Бии-Хем районнуң Ленин аттыг колхозунуң колхозчузу.

РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы
Н. ОРГАНОВ.

РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары
О. ОРЛОВ.

Москва, 1960 чылдың июнь 15.

БЕЛОРУС ССР. Минскиниң трактор заводунуң бүдүрүп үндүрүп турары «Беларусь» МТЗ-5М деп тракторлар чурттуң тараа шөлдеринде болгаш даштыкыы таарымчалыг деп санаттырып турар. Оларны көдүргүп алыр болгаш чартык көдүртүнер база кожуп алыр көдээ ажыл-агый машиналары-биле болгаш дериглери-биле ажыглап турар. Ол ышкаш ук машиналарны янзы-бүрү көдээ ажыл-агый техниказын хөделдирериге хереглээри кончуг эптиг. Ол трактор дугуйларлыг универсалдыг болгаш чер чарарыга ажыглаарыга таарыштырып каан болза-даа бодунуң дурген чоруурунуң талазы-биле илчирбелиг тракторлардан тудак чок болуп турар. Ону өрук чок черлерге болгаш шык хөрзүнге ажыглап болур. Ук машина мунгаш кабиналыг болгаш бир шакта 22 километр чедир дурген чоруур.

Ындыг тракторларны бүдүрүп үндүрерин чеди чылдың дургузунда барык үш катап көвүдедир.

Чурукта: «Беларусь» МТЗ-5М болгаш МТЗ-5МС деп тракторлар заводтун чүк чүдүрер шөлчүгежинде.

Фото **М. Минковичинин.**
СЭТА-ның фотохрониказы.

Дүжүт ажаап алыышкынынга белеткелдер

Улуг-Хем районнуң «Чодураа» көдээ ажыл-агый артелиниң механизаторлары П. Кабановтуң удуртулгазы-биле «С-6» деп 3, «С-4» деп 3 комбайннарны септеп доосканнар. Ам арткан комбайннарны удавас септеп доозар дээш комбайнерлер, септекчилер кончуг кызып ажылдап турар.

Ч. САЛЧАК.

ХОЛДАН ҮНДҮР СЕПТЭЭНИ

«Межегей» совхозтуң механизаторлары дүжүт ажаап алмышкынынга шудургу белеткенип турар. Олар чоокку үеге чедир 23 комбайннарны бүгү тала-биле бүрүн септеп доосканнар. Комбайннарны септээнинин шынары багай эвес. Септекчилер ам артканын август эгезинге чедир доозар деп соруулганы салган.

В. ШОЙЛАА.

„Чодураа“ колхозта

ТОС МУҢ ХОЙ ЧУГДУНГАН

Чуулда болза малдың кадыын камгалаарынга, продуктулуун көвүдериинге чугула ужур-дузалыг болур. Хойжулар, мал ажылынын тускай эртемниглери Хендергеде, Сенекте 11 муң хойнуң 9 мунун чугган, а чамдык коланнарда хойларның чуулдазы 2 катап чоруттунган. Оон арткан 2 муң хойну дораан чүп доозар.

* * *

СҮТ СААЛДАЗЫ

Хендергениң Арыг-Аданда, Узун-Ховуда бирги, ийиги сүт-бараан фермаларында 20 ажыг комсомолчулар, аныяктар ажылдап турар. Фермаларда ийи чүс ажыг саар инектер бар. Чартык чыл дургузунда фермалар 85 тонна 926 кг ажыг сүттү саап алган, күрүнеге 60 тонна сүттү дужааган. Ындыгда болза, күрүнеге дужаар сүт ам-даа хөй, 190 тоннаны дужаар.

Дээре саанчылар Д. Бичелдей бир инектен-не чартык чылда 600 кг, Калбак-кыс — 560 кг сүттү сагганнар.

С. ЧАЛЗЫП,
Улуг-Хем районда «Чодураа» колхоз.

Сугарбаанындан ара каткан

«Совет Тыванын 5 чылы» колхоз эрткен чазын 1628 гектар тараа культураларын тараан. Сугарылга бугалары 5 кезек черде бар турбуже, тараа культуралары чогуур үеэзинде сугарттынмайн келген. Бирги хову бригадазы (бригадири Аңгыр-оол) Барлык шөлүнде 450 гектар кызыл-тастың чүгле 250 гектарын суттарган. Эдегейде тараанын 22 гектары суттартынмаан.

Ийгылакта 376 гектар тараанын чүгле 130 гектары сугарттынган. ийиги хову бригадазы (бригадири Төмүр-оол) 237 гектар тараанны сугарбаан болуп турар. Колхозтуң девискээринге май, июнь айларда чаъс шуут чагбаан, кандаашкын болган. Херек кырында чогуур үеэзинде сугарттынган тараалларның үнүжү багай эвес, а сугарттынмаанларының үнүжү кончуг багай.

Часкы тарылга доозулган соонда, колхоз баштаар чери 30 суттарыкчыларны бригадалар аайы-биле быжыглаан. Ындыг турбуже, чоокка чедир-ле чүгле 12 сугарыкчылар ажылдап келген. Агроном Шыырак-Кара, хову бригадаларының бригадирлери тараа суттарылгазынче шыңгыы сагыш салбаннар. Ынчангаш бо чугула ажылала-чаягаарлаашкында кирген. Чамдык тараалар сугарбзанындан ара каткан. Тарааны сугат-биле хандырбаан чамдык сугарыкчыларны, бо талазы-биле буруулугларны анаа салып болбас.

М. ЧҮЛЬДҮМ,
Барыын-Хемчик район.

Доозукчулар, эки ажылдаарыңарны күзедивис

Тыванын көдээ ажыл-агый техникумунуң улуг залынга доозукчу сургуулдар, оларның ада-иелери, техникумнуң башкылары болгаш ажылчыннары, чалаткан аалчылар шыгырт долдур олурупкан.

Ол болза техникумнуң он бирги доозукчу сургуулдарынга турасказткан байырлыг хуралы ындыг байдалга ажыттынганы ол. Байырлыг кежээге сөс ап чүве чугаалаан ол техникумнуң директору П. Е. Колесников доозукчуларның күрүне кумнуң тус-тус салбырларындан техникумну ылгалдыг дипломнар-биле доосканнарга дипломнарны тывыскан. Кызыл-хүрен карттыг ол хүндүлүг дипломну зоотехния салбырын тергиин өөредилге-биле доосканн Эре Соловьева алган. Оон соон дарый шак ындыг дипломнарны агрономия салбырындан Артем Бахарев, бухгалтерия салбырындан Лиана Зварыгина, Владимир Кудинов, Вера Линейская олар алганнар.

Техникумну тергиин доосканнар-

Чурукта: Артында: техникумну доосканнар Бегзи Монгуш, Саара Оюн, Опеен Монгуш; мурнунда: Артый Тандар, К. Дыртый, Ким-оол Наскыл-оол олар.

Фото **С. Маадыныы.**

экзаменнерин чедиишкинниг доосканнарга башкыларның, ажылчыннарның өөрүп четтиргенин илередип, доозукчуларның ажыл-ижинге улгулуг чедиишкиннерлиг, амы-хууда дас-кежиктиг болурун изин-биле күзээн.

— Бо чылын Тыванын көдээ ажыл-агый техникумун 120 сургуулдар доосканнар. Ол болза бистин областың колхозтарынга, совхозтарынга канчаар-даа аажок чугула ажыктыг эртем-сургуулдуг кадрлар. Оларны чер-черде колхозтар, совхозтар четтикпейин манап турар. Ынчангаш бистин доозукчуларывыс оларның эртем чедип алырынга улуг сагыш салыышкыны дээш төрээн Коммунистиг партиязының, Совет чазааның мурнунга төлептиг бараан болурунга ханы бүзүрелдиг бис—деп, Тываның көдээ ажыл-агыйының бүгү ажылдакчыларының мурнундан областың көдээ ажыл-агый эргелелиниң начальнигиниң оралакчызы, ветеринария эртемнериниң кандидады эш И. Кызыл-оол чугаалаан.

Дараазында башкы эш Ширшин техникумнуң директорунуң дужаалын номчаан. Доозукчу сургуулдарның эң-не күзээни, эң-не манаанны чүве бо. Ол дужаалды өзугаар 120 сургуулдар зоотехник, агроном, ветфельдшер, бухгалтер деп, көдээ ажыл-агыйның ортумак тускай эртемниг ажылдакчылары деп атты алганнар. Башкы дугаарында техникумнуң соон дарый ону чедиишкиннинг доосканнарга дипломнарны четкилдиг ханыышкын-биле, директорнуң холундан ап турганнар. Бо чылгы доозукчуларның иштинде 28 ветфельдшерлер, 25 зоотехниктер, 35 агрономнар, 32 бухгалтерлер бар.

Доозукчуларның мурнундан сөс алган Токкар, Грудинин, Зварыгина, заочник Шутяев олар эртем-сургуулга өөренип алыр эргени берген Коммунистиг партияга, Совет чазакка, башкыларга улуг өөрүп четтиргенин илереткеннер.

Доозукчуларның хөй кезии Тыванын ырак-узак булунларында колхозтарга, Чадаанада бир дугаар ажыттынып турар хайнакташтырылга ажылын чорудар станцияга ажылдаар эки-тура күзелин илередип турарлар. Чижээ, зоотехник Ким-оол Наскыл-оол Каа-Хем районнуң «Тере-Хөл» колхозка, бухгалтер Артый Тандар Бай-Тайга районнуң «Малчын» колхозка, агроном Бегзи Монгуш ол-ла районнуң Сталин аттыг колхозунга, зоотехник Дыртый Кара-Сал Барыын-Хемчик районнуң «Кызыл тараачын» колхозка, агроном Саара Оюн Бай-Тайга районнуң «Мурнакчы» колхозка, хайнакташтырылга ажылын чорудар Чадаана станциязынга зоотехниктер Марчын Манчык-оол, Кенден-оол Сарыглар, Тас Донгак, Базыр-оол Ондар, Онзал Донгак ажылдаардар.

Кызырган шактыг ажыл хүнүнде

СЭКП ТК-ның июль Пленумунга уткуштур алган социалистиг хүлээлгелерин «Тыва тудуг» трезинда М. Очур-оол удурткан тудуг бригадазы алдарлыы-биле күүсеткенин оон ажыл-херекчи көргүзүглери бадыткан турар. Ук бригада июнь айның тудуг планын 157 хуу күүсеткен болгаш июльдуң бирде бригаданың чеди шактыг ажыл хүнүнче шилчээни тудугжуларның улуг байырлалы болган. Трестиң бүгү ажылчыннарының күзели херек кырында боттанганынга ажыл-ишчилерни дээш Совет чазактың болгаш Коммунистиг партияның сагыш салыышкынынга бригаданың кежигүннери өөрүп четтиргенин илереткеннер. Ажыл шагы бир шак кызырылза-даа, олар мурнунда сес шак дургузунда кылың турганындан бичиидаа эвээжевес бүдүрүкчүлүг ажылдап турар. Көрүп көрээлиңдерде: бригаданың сураглыг дашчылары О. Кадзан, В. Щуканов, С. Капшыыдай олар хүн нормазын биеэгизинзен-даа бедик — 150—170 хуу күүседип турар болу бергеннер. А бызаңчылар: Т. Балчый, Ч. Донгак олар 140—150 хуу күүседип турар. Өзулуг-ла эрес-маадырлыг күш-ажыл бо-ла болгай! Бригада ниитизи-биле эрткен айда 170 кубометр даш салган болгаш тулуп турары № 11 школаның адакы казлынын ханазын ам бо хүннерде доозуп турар. Ол ышкаш, олар СЭКП-ниң Төп Комитетиниң июль Пленумунга чугаалашкан кол айтырыгларның бирээзи—тудугну механизастаарының айтырыын шиитпирлээри-биле улуг башнялыг кранның турар шөлүч бүрүну-биле бетонналаан. Ук бригада ам бо хүннерде улуг көдүрлүүшкүн-биле ажылдап турар.

Тудугжуларның күш-ажылчы өөрүшкүзүн үлежип тура, оларны негелде, хомудалдарын демдеглевейн баар аргажок. Ол дугайын чугаалаарда ук тудуг бригадазының кежигүнү эш Кыштимовтуң чугаазын допчулап айтырга-ла бүгү чүве биллине бээр:

— Чеди шактыг ажыл хүнүнче шилчээн-дир бис дээрзин дыннаал, ону өөрүшкүлүг уткаан бис. Биске шуут хамаарылгалыг айтырыгны чугаалажып көрген СЭКП ТК-ның июль Пленумунуң дугайын база-ла солун, радио дамчыштыр билип алдывыс. Ол ышкаш коммунистиг күш-ажыл бригадаларының, шалыпчыларының Бүгү-эвилел чөвүлел хуралының дугайын база-ла радио, солун дамчыштыр дыннап эрттирген бис. Моон-биле чүүү чугаалаксап тур сен дээр болза, трестиң партия организациязы агитас-массалыг ажылдарның планын ханага азып каан, а херек кырында ону боттандырар дугайында сагыш салбайн турар. Секретарывыс аш Стодоля биске ийи-чангыс көстүп келгенде, бистиң ажылывыстың түңнелинге магадаанын илередип каан чоруй баар-дыр. Моон мурнунда участокка партия эге организациязының секретары турган эш Кравченко деп кижини бис эки танывайн-даа, ол хевээр чарылган бис ийин. Бистер солун, радионуң ачызында харын бүгү совет амыдыралдан хүн бүрү чыдып калбайн турар бис, ындыгдаа болза чугула айтырыгларны коллективтии-биле көөрү ону чедир ханызы-биле билип алырынга эргежок чугула болгай. Чижээлээргe, чеди шактыг ажыл хүнүнче шилчээнивисти бистер байырлыг уткуп алыр боор бис деп бодап турган бис. А бис дээрге олче анаа-ла чаягаар кире берген болган-дыр бис—деп ол чугаалады.

Ол болза ында партия организациязының ажылчыннар ортузунга агитас-массалыг ажылы четпес чоруттунуп турар дээрзиниң дугайында чөптүг хомудал-дыр.

О. НАМЧЫЛАК.

Доостур чыгаан

Тожу районнуң Ий чеди чыл школазының септелгези эрткен чылдарга бодааргa бо чылын кончуг шалыпкын чоруп турар. Ында «Май 1-зи» колхоз бодунуң күселибиле чаа интернатты школага тудуп берген. Септелгени школаның техниктиг ажылдакчылары кылып турар.

Он дөрт печкаларны солуп чаарткан болгаш школаның каридорунда бир плитаны кылган, чаа интернаттың иштин штукатурлаан. Үрелик парталарны септээн болгаш оон-даа өске кылза чогуур чүүлдөрни кылгылаан. Ам чүгле школаның болгаш интернаттың шалазын дозулаары база херимин септээри арткан. Арткан септелгелерни дурген дооскаш, школаны август айның эгезинде күрүне комиссиязынга дужаар сорулганы салганнар. Школа септелгезинге ажылчыннар Диизенмаа, Чолдак-Кара болгаш оондаа өскелер кызымак ажылдааннар.

Школаның чаа өөредилге чылында одаар 1000 кубометр ыяш бүрүн белеткеттинген болгаш ону школа чанында сөөртүп чедирип алган.

К. ДУМЧУГАШ.

База бир салыышкын

Хем кыдыынга салдадып келген ыяшты эрик кырынче үндүрери белен. Бүдүн салдың куржаг шарыгларын үзе каккаш, ыяштарны чыткан аайы-биле чангыс-чангыстап диштерлиг илчирбе кырынче үндүр идиптер. Узуну 50 метр ажыг, дескинип чоруп турар илчирбе сугдан ыяшты алгаш, эрик кырынче үндүре бээр. Оон төгген ужунда доора чоруткан база бир илчирбе дескинип чоруп турар. Баштайгы илчирбеден келген чудук оон кырынга дүшкеш, пилорамага чедер. Чаңгыс өрээл сарайда ийи пилораманы шууштур тургускан.

Ынчангаш ук ийи пилораманы таварып эрткен чудук сөөлүнде келгеш кыдыкы талазы манзылар, а өзек чоогу ортаа кезээ шала ыяштары болуп үнүп турар. Ийи пилораманың аразында база-ла калбак роликтерлиг илчирбе дескинип чоруп турар.

Ыяш дилген пилорамалар, чудук сөөрткен илчирбелер шупту чангыс угда ажылдай бээрге, цех чоогунун дааш-шимээнинге кандыг-бир хөгжүмнүн аллгазы кижи сагыжына кирип келир. Ол дааш-шимээнниң аразында бригадир Павел Павлович Воротниковтуң электри кнопкаларын баспышаан, «Кичээнинер!», «Бетинерде!» дээн үну тодаргай дыннаалыр...

Кызылдың ыяш заводунуң № 2 цегиниң ажылчыннары СЭКП ТК-ның июль Пленумунуң үндүрген доктаалын амыдыралга боттандырар дээш хайнышкынныг ажылдап турарлар. Цех чартык чылдың планын ниитиин-биле 108 хуу күүсеткен. Эрткен алды айларвың бүдүрүлге планының бүгү көргүзүглер аайы-биле ажыр күүсеттингени ажылчыннарның улуг чедиишкини болур.

Цехтиң тус-тус бригадаларының аразында калбарган социалистиг чарышка бирги черни эш Воротниковка удурткан пилорамщиктер бригадазы быжыы-биле тудуп турар.

Бригаданың кежигүннери июль Пленумунга алдар кылдыр боттарынга алган бедиткен хүлээлгезин эрестиг күүседип шыдааннар. Хүн бүрүде нормадан ажыр 5—6 кубометр тудуг ыяжын дилдирип тургаш, июль айның планын хуусаа бетинде күүседир деп бедиткен хүлээлгени алган турганнар. Ол хүлээлгениң доктаамал күүсеттинип келгенин кол пилорама чоогунда стол артында ханада азып каан көргүзүг самбыразы көргүзүп турар. Ында бригаданың айда дилдирер ыяжының ниити түүн бижээш, хүнүүн нормазын база айыткан. Оон алаанда шугумда хүн бүрүде кылдынган ажылдың түңнели. Хүнде 60 кубометрниң орнунга 64-65 кубометр, а чамдык хүннерде пландан ажыр 8—10 кубометрни дилдиргени оон илден.

Июльдуң 23-те дүштеки чапсар үеэзинде эш Воротниковтуң бригадазының кежигүннери көргүзүг самбыразының чанында столга чыглып келгеннер. Ажылчыннарның чамдыызы чемнеин, баштай чемнеин апканнары домино ойнап эгелээннер. Ол аразында бригадир учётчик-биле ийилээ дүшке чедир дилдирген ыяштың ниити кубометрин санап, өөрөө үр-ле болдулар. Удатпаанда эш Воротников олудундан тургаш, ханада көргүзүг самбыразынга үндүрген чурагайларының түүнүн биживишаан, өөрээни кончуг:

— Дүшке чедир бешин 7 кубометр ажа берип тур, ооолдар—деп чугаалады.

Аңаа турган кижилер дораан-на бригадирин долгандыр чыглып келгеш, оон холун тудуп, бот-боттарынга байыр чедиржи бердилер.

— Адырам, планывыс 1400 кубометр болгай, 1407 кубометр болган ышкажыл?

— Ай төнчүзүнге чедир ам-даа 7 хонук бар. Планывыс оранчок баар-дыр.

Боттарының чедип алган чедиишкин, ажыл-агыйының дугайын хөөрешкен чугаалар оон-моон үзүктел чок дыңналып турду. Ол аразында цех начальниги Иван Константинович Пленкин база аңаа кирип келди. Бригаданың ай планын хуусаа бетинде ажыр күүсеткенин ажылчыннар начальнигинге дыңнаттылар.

— Бистиң партиялыстың чоокта чаа болуп эрткен Пленуму бисти күш-ажылчы чедиишкиннерже улам сорук киирген болгаш Пленумнуң үндүрген доктаалын бүрүн деткип күүседири-даа бистиң хүлээлгевис болгай. Июль айның планының эрте күүсеттине бээрин мен база санап турдум. Чамдык чедип алган чедиишкиннер дээш шуптунарга байыр чедирдим. Июль айның планын хуусаа бетинде күүсеткенивис, төөгүлүг чеди чылдың улуг онааладаынга бистиң күш-ажылчы салыышкынывыс болзун!—деп эш Пленкин чугаалавышаан: — Менде база бир айтырыг бар, эштер, бөгүн суббота болгай, шефтеп турар колхозувуска шефтээри-биле бо бригададан 3 кижи херек апарган-дыр—деп кагды.

Начальник тургузуп келген дазызында кымнарның ады киргенин дыңнатты. Ол кижилерниң барып болур, болбазын айтырарга, оларның бирээзиниң өөнүң ээзи дыштанып чоруй барган, бажыңында бичии уруглары-биле чааскаан арткан мындыг чылдагаанныг болду.

Эш Пленкин туруп келгеш:

— Колхозка дузалаар деп хүлээлгени бистиң социалистиг хүлээлгевистиң база бир үүлүнде айыткан болгай бис. Бо удаада эки тура-биле кым баарыл, эштер—дээрге, мээн чанымга орган ажылчын холун көдүргеш, «Мен барып болур мен. Воскресеньеде дөмей-ле хостут мен» дидир.

— Фамилиянар кайызы ийик?
— Елькин.

Боду-ла чаягаар тыптып келген хуралчыгаштың сөөлүнде ажылчыннар «Кежээге чедир эки тудуптардыр» дишкеш тус-тус ажылдаар черлеринде бардылар. Удатпаанда цехте ажыл-иш эртенгизи ышкаш база катап-ла хайнышкын эгелээн. Хем кыдыындан удаа-дараа чоок шуушкан чудуктарның пилорама сарайын эрткеш, дөрт хөну манзылар, шалалар болуп үнүп турарын көөрге, Улуг-Хемниң шапкын агымы-ла.

С. ДАВАА.

Чартык чылдың түңнели

Тес-Хем райпозу чартык чылдың бараан саарылгазының планын 105 хуу күүсеткен. Оон иштинде, черчерлерде магазиннер эргелекчилери бараан саарылгазының чартык чыл планын база шупту күүсеткилээн. О. Шыныада эш Арбак 184 хуу, Ү. Шыныада эш Кел-оол 148,9 хуу, Чиргиндиде эш Умаа 127 хуу дээш оон-даа өске аштер эки күүсеткилээннер.

Ол ышкаш аңгы-аңгы фермаларда малчыннарга аъш-чем болгаш үлетпүр бараннарын үргүлчү чедирип садарын организастаан.

Магазин эргелекчилери бот-боттарының аразында социалистиг чарышты салган болгаш чылдың ийиги чартыының бараан саарылгазының планын декабрь айның 20-де күүседир деп хүлээлгелерни алгылаан.

М. КАРАШПАЕВ.

Чүк сөөртүр чаа автомобильдер

Москва. Улус ажыл-агыйының чедиишкиннериниң делгелгезинде ажык шөлчүгештерниң бирээзинде ада-чурттуң автомобиль тудуунуң чедиишкиннерин делгеп көргүскен. Ында Минскиниң, Москваның болгаш Куданиниң автомобиль заводтарынга бүдүрүп үндүргүлээн чаа чүк автомобильдерни келикчилериң кичээнгейин хаара тудуп турар. «ЗИЛ-130» деп 4 тонна чүк дажыыр автомобильди Москваның Лихачёв аттыг автозаводу кылып үндүрген. Ында «У» хевирлиг 8 цилиндрлиг болгаш 138 аът күштүг шымчедикчини тургускан.

Чурукта: «ЗИЛ-130» деп автомобиль.
Фото **А. Сергеев-Васильевтин.** СЭТА-ның фотохрониказы.

„ШЫННЫҢ“ нашчукчуларының ЧАГААЛАРЫ

Арын № 20

Тере-Хөл сельпозунда

Каа-Хем районда Тере-Хөл сельпозу 1960 чылдың бирги чартыында бараан саарылгазының планын 107, белеткелдиин ниитизи-биле — 101, балык тударын — 122, чонга хлеб быжырып садарын—120 хуу күүсеткен. Сельпо ажылдакчыларының алган бот-хүлээлгелери база чедишкиннинг күүсеттинген.

Сельпо бо чылын Тарыс аржаанында бир, «Тере-Хөл» колхозуң малчыннарының болгаш ажыл-ишчилериниң бөлүк турлагларында 3 магазинни организастап тургускан. Колхозчу чонну чугула хереглелдиң барааннары-биле үзүктел чок хандырып, 1959 чылдың бо-ла үеэи-биле деннээрге 45 мун рубльдиг бараанын хөйну саткан.

Чартык чыл планындан ажыр 8 тонна балыкты туткан болгаш балыкты дузап шыгжаларының шынары эвилеэн. Ам Тере-Хөлде балык эдин кадагаларынга таарымчалыг соок подпалды тудуп, ажыглалга киирген. Ол чорук чайгы үеде хөй-хөй тонна эштти кадагалап ажаар арганы берип турар.

Бо чазын сельпонуң ажылдакчылары боттарының күжү-биле картофель, капуста, огурец, согуна дээш янзы-бүрү ногаа аймаан олуртуп, тараан. Ам оларның үнүжү чаагай, эки болуп турар. Ол чорук тус черниң чурттакчы чонун ногаа аймаабиле хандырар арганы бээр.

Сельпонуң ажылдакчылары 1960 чылдың ийиги чартыының планын хуусаа бетинде күүседир дээш хайнышкиннинг ажылдап турарлар. Онаашкан ажылынга ак-сеткилдиг, кызымаккай ажылдап турар саңыг ажылдакчылары хөй. Чижээ, Н. Хүргүл, В. Никитин, В. Гресинова, Н. Микова болгаш өскелер-даа квартал болгаш ай планнарын доктаамал ажыр күүседип, социалистиг чарыштың мурнакчылары болуп турар.

А. ДАСТАЙ-ООЛ.

Хуусаа бетинде

Сүт-Хөл районнуң белеткелдер конторазы чеди чыл планының ийиги чылы—1960 чылдың чартык чылдың белеткел планын ажыр күүседкен. Тодаргайларга:—дуктүүн 102, дагаа чуургаларын — 102, түленди дуктүүн—130, өлуктүүн—230, янзы-бүрү алгы-кеш аймаан—120—250 хуу күүсеткилээн.

Районнуң белеткелдер конторазының ажылдакчылары үлетпүрүү, транспортту хөгжүдер болгаш эртемниң база техниканың эң чаа чедишкиннерин бүдүрүлгеге нептередир дугайында СЭКП ТК-ның июль Пленумунуң доктаалынга сорук киирип, 1960 чылдың ийиги чартыының белеткел планнарын хуусаа бетинде—декабрь 20-де, бүрүн күүседир дээш күжениишкиннинг ажылдап турарлар.

П. ШОКПАА,
райпо ажылдакчызы.

120 мун туйбу дээш

Чөөн-Хемчик районнуң «Кызыл тараачын» колхозунуң К. Дензин-оол удурткан туйбучулар звенозу болунуң мурнунда салдынган сорулгазын сезон дургузунда чедишкиннинг күүседир дээш күжениишкиннинг ажылдап турар.

Звенода 22 кижи ажылдап турар. Олар сентябрь 10-га чедир чүс мун туйбуну белеткеп кылгаш, колхозка 50 ажыг мун рубльдиг орулгазын киирер даалганы алганнар. Даштыг-Кужур суурнуң чоогунда хаваакта туйбучуларының ажылы түлүк үргүлчүлеп, элезин-биле дойну холуштурган, туйбу кылдыр хептээн, хептеттинген туйбуну сарайда кадырган, катканнарын өрттедири-биле чыый салган, өрттеткен колхозчуларның ажыл-ижи хайнышып турар. Звенонуң ажылы чиик эвес. Сезон ажылы эгелээ-ле бүдүн чартык ай чедип турар хирезинде-ле 62 мун туйбуну хептеп, оон иштинден 30 мунну өрттеткен. Ам 8000 туйбуну өрттедири-биле чыып салган.

— Колхоз бүдүрүлгезинге, колхозчуларга хереглеттинериндеи ангыда мун-мун туйбуну бүдүрүп үндүргеш, төрээн колхозувуска хөй орулганы киирип, пландан ажыр 20.000 туйбуну бүдүрерин звеночулар шиитпирлээн—деп бригадир эш Дензин-оол чугаалап турар.

Туйбучуларның чарыжына шылгарланнар хөй. Хептекчилер С. Дары-Дажы, К. Серенмза, Чимистей, К. Кара-Маадыр, С. Борбак-Даш, Д. Кижей олар туйбу хептээр нормазын хүн бүрү 130—200 хуу күүседип турар. Ылаңгыя чарышка онза шылгаран эш Дары-Дажы хептелге нормазын хүнүң-не 300—340 хуу күүседирин чедип ап келген. Ол ышкаш дой, элезин сөөртүкчүлери С. Доскар-оол, С. Даңзычы олар багай эвес ажылдап турарлар.

С. МОНГУШ.

Боттарының күжү-биле

Эрзин районнуң «Кызыл сылдыс» колхозунуң Төре-Хөлде № 2 хой фермазының малчыннары Маанчының удуртулгазы-биле келир кышка белеткел ажылдарын амдан эгелээш чедишкиннинг чорудуп эгелээн.

Хойжу Бары-Суунуң кыштаанда чурттала бажыының септелгезин июль 13-тен эгелээш малчыннар Хүлер, Седен-оол, Бегзи олар кылгаш, ам бүрүн доскан.

Ам малчыннар кышкы шээр мал кажаларын боттарының күжү-биле септеп, белеткеп алыры-биле шудургу ажылдап турарлар.

О. КҮЖҮГЕТ.

Чоннуң хүндүткелинде

Таңды районнуң «Межегей» совхозунуң Кара-Булуң суурда медицина пунктузунуң эргелекчизи И. Оскерко 11 чылда ол ажылынга ак-сеткилдиг болгаш чүткүлдүг ажылдаан, ынчангаш чурттакчы чоннуң хүндүткелин чедип алган.

И. Оскерко аараан кижилерни чүгле эмнээри-биле кызыгаарланмайн, чурттакчы чоннуң өртүзүнга кадыкшыдылга болгаш арыг-шевер талазы-биле лекция, беседаларны кылып, санитария херээнге аныяктарны өөредип турар. Ажылдап келгениинден бээр 6 кижини аараан кижилерге баштайгы дузаны чедириптер кылдыр өөреткен. Тускай курсту эрттиргениинден олар эмнелге пунктуларында ажылдап турар.

Эрткен чылын бодунуң киржилгези-биле эмнелге пунктузунга дөрт өрээлдиг бажыңны туттурган болгаш ам ында божудулга өрээлин тургускан.

В. ШОЙЛАА.

ЧАА КАДРЛАР

Шагаан-Арыг хоорайның № 2 ортумак школазының онгу классчылары школаны доскаш, бүдүрүлгеге ажылдаар күзелин илереткеннер. Школа доскан оолдар, кыстарга ВЛКСМ Улуг-Хем райкому путевкалар тывыскан.

Комсомолчу путевкалар-биле келген Кара-оол Шойдаңны, Коля Серепти, Ховалыг Сагаан-оолду «СЭКП-XX съездизи» көдээ ажыл-агый артелиниң баштаар чери, колхозта партия, комсомол организациялары сүтбараан фермаларының, хову бригадазының учётчиктеринде хүлээп алган.

Д. ШУЛУУ.

Огород звенозу

Бай-Тайга районнуң «Тиилелге» көдээ ажыл-агый артелинде янзы-бүрү ногаа аймаан тарып өстүрер тускай звено бо чылын ажылдап эгелээн. Баштай шенелде кылдыр 1,70 га черде капуста, морковь, помидор, редиска, столовая свеклазы болгаш согуна тарыттынган. Звенону биче агроном Иргит Сендажы удуртуп турар.

Ногааларның баштайгы тарып олуртуушкунун кылыр 55 дөрбелчин метр чылыг бажыңны база кылган. Кажан хүн караа баксырай бээрге хереглээр немелде чылыткы кылдыр электри чылыдылгазы-биле ону база дерип кылган. Ам үеде бүгү тараан чүүлдер дыка эки үнген, ылаңгыя редисканың бирги дүжүдүн алгаш, ону катап тараан. Ногааларны звенонуң кежигүннери хереэжен колхозчулар Өлчей, Натпит болгаш Багаяң олар кызымаккай ажаап, хүн нормазын 110—115 хуу күүседип турарлар.

Ногааларның чаагай үнүштүг, эки болурунга иринди болгаш минералдыг удобрениелер кончуг ажыктыг. Звено ону агротехниканың чурумун ёзугаар боттандырып турар. Ылаңгыя чайгы үеде минералдыг чем кылдыр сугга эзилдирген суперфосфатты ажыглап турар.

Чурукта: звенонуң эң мурнакчы кежигүнү Салчак Өлчейниң капуста суггарып турары.

Сөзү **Ч. Андреевтиң.**
Фотозу **Г. Ковалевтуу.**

☆ ☆

Бадарчы Маадыр Эрзин районнуң «Коммунизмче орук» колхозунуң инек кадарчызынга он чыл ажылдап турар. Оон хары ам 51. 1959 чылда 116 шарыны эки семирткен. Эрткен кыжын 126 баш инекти менди чыл ажырып, төрээн 40 инектиң бызаазын бүрүн доруктуруп алган.

Чурукта: Б. Маадыр.
Фото **М. Оюннуу.**

☆ ☆

Дилги ажаакчызындан эргелекчизинге...

Бии-Хем районнуң «Кызыл тараачын» колхозунуң баштаар чери Ооржак Партизанның ажылга ынакшылдыг тура-соруктуун болгаш хөй-ниитичи иленкейлиин көргеш, харыысалгалыг база колхозка хөй орулгалыг дилги фермазынга ажылдаарын дөрт чыл бурунгаар сүмелээн.

Аныяк комсомолчу Ооржак колхозтуң ол идегелин ажыл-ишке көргүзүп, дилги фермазының ажылын сегидип эгелээн. Дилгини, ылаңгыя оон төрүп эгелээн үеэинде ажаап, чемгерери аал малдарынга бодаарга берге болгаш нарын. Ынчалза-даа ол нарын хүлээлгени Ооржак бодунуң өг-бүлези Частам-биле каты мергежилдиг, сагыш-човангыр күүседип келген. Колхозка эрткен чылын дилги фермазындан 141 мун рубльдиг орулгазы кирген.

Бо чылын төрүүр 44 дилгиден 204 эниктиг менди өстүрүп алган. Борта Ооржак Партизан биле Частамның үлүү биче эвес. Оларның кежээ, шудургу күш-ажылы дилгиниң баш санын өстүрүп, колхозка хөй-хөй мун рубльдиг орулгазын киирериинге улуг рольдуг. Олар баштай дилги ажаакчыларынга ажылдап турган болза, ам боду дилги фермазының эргелекчизинге, кадайы учётчикке чедир депшээш, дилги фермазының ажылын башкарып, өстүрериинге арга-дуржулгалыг болуп турарлар.

Ооржак Партизан эргелекчилээн дилги фермазындан колхоз хөй орулганы киирип алыры чигзиниг чок.

А. ОЧУР.

Чүге сула салыпканыл?

Чеди чыл планының ийиги чылы—1960 чылда көдээ ажыл-агый продуктуларын күрүнеге садар талазы-биле алган хүлээлгелерни, малдың баш санын өстүрериниң күрүне планын хуусаа бетинде күүседири чугула сорулгаларның бирээзи болур. Ол сорулганы чедишкиннинг шиитпирлээри мал чемнерин белеткээриниң онаалгаларын күүседириинден хамааржыр.

Чаа-Хөл районнуң Ленин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң девискээринде оът-сиген эрткен чылга бодаарга багай үнген. Ындыг турбуже ол колхозтуң Даг-Баары, Шолук-Хову деп черлерде сиген кезер шөлдерде болгаш Чаш-Талда мал чеминге тараан сулазында «Бурунгаар» колхозтуң Сүүр-оол кадарган инектери үргүлчү кирип, чип турар.

Бо дугайында «Бурунгаар» колхозтуң даргазы эш Дайгыранза биле тура-ла кандыг-даа хемчег албаан. А кадарчы Сүүр-оол инектерин ол черлерже сүрүпкеш, чүгле кежээ барып хавырып алырынга өйлежип турар. Бо чорукту ийи колхозтуң баштаар черлери дарый чугаалашкаш, ол инектерни оон чайладырын колхозчулар күзеп турар.

К. ДОРЖУ.

„Совет Тыванын 5 чылы“ колхозта

ЧООККУ ХҮННЕРДЕ

Колхозтуң Часыдакка удуртурган тудуг бригадазының кежигүннери 205 уруглар өөренир узуну 30 метр, дооразы 15 метр 8 өрээлдиг школа тудуун бо чылын кылып эгелээн.

Чаа школаның ол тудуун өөредилге чылы эгелээриниң бетинде доозуп, ажыглалга киирер дээш тудугжуларның ортузунга социалистиг чарыш калбарып, күжениишкиннинг ажылдап турар. Тудугжулар школаның ханазын июльдуң эгезинде-ле салып төндүргеш, шалазын болгаш дээвирин доскан. Ам соңгаларның рамазын болгаш хаалгаларын кылып турар. Бо ажылга Даңзы-Белек Ачын-оол, Анай-оол, Санаа, Бижик-Байыр олар хүн бүрү нормазын доктаамал 150—180 хуу күүседип, мурнакчыларга санадып турарлар.

Тудуг бригадазының кежигүннери СЭКП ТК-ның июль Пленумунуң доктаалынга сорук кирип, ол школаның тудуун чоокку хүннерде доозуп ажыглалга киирер дээш хайнышкыныг ажылдап турар.

АЖЫЛДААРЫНГА ТААРЫМЧАЛЫГ

Май айның эгезинден эгелеп колхозта уруглар яслизи ажылдап эгелээн. Ында колхозчу иелериниң 70 уруглары хаара туттунган. Ясли эргелекчизи Чечекпаа бичии-чаштарның аъш-чемин таарыштырып, культурлуг, сагыш-човангыр ажаап, кижизидип турар. Оон уламындан иелерээженнер колхоз бүдүрүлгезиниң янзы-бүрү алырларынга идепкейлиг киржип, чеди чыл планының ийиги чылының онаалгаларын күүседириинге улуг күш болуп турар.

Колхозтуң туйбу бүдүрүлгезиниң звенозунда ажылдап турар колхозчу херээженнер июльдуң баштайгы чартыында 40 мун туйбуну кылып, туйбу өрттедир онгарны каскаш, өрттедири-биле 30 мун туйбуну белеткээн.

М. ЧҮЛДҮМ.
Барыын-Хемчик район.

Банк салбыры ынчаар ажылдап болбас

Бай-Тайга районнуң банк салбыры (эргелекчизи эш Товуу) бодунуң ажылын амгы үениң чаа сорулгаларының негелдезинге чедир ам-даа эде тургузуп ап шыдаваан болгаш багай ажылдап турар. Банкының ажылдакчылары, ылаңгыя инспектор эш Кузовкова, кол бухгалтер эш Шевцова болгаш өске-даа чамдык ажылдакчылар келген чонга ээлдек эвес, оларның албан-даа хуузунда, амы-хууда-даа айтырыглары[illegible]өгүр өй-шаанда харылап, шиитпирлеп бербес, харын албан шагында албан херээнден дашкаар эзе-херек чок үүлдер хөөрежир, оон кедерезе ынай-бээр маннажып чоруп каар чоруктар мырыңай чанчыл болган.

Оон ынай, албан чериндe келген чоннуң олурар, турар кандыг-даа дериг-хереклелери чок. Оон ужурундан районнуң колхозтарындан болгаш албан, организация черлериниң албан ужурунда айтырыглыг-даа, акша үндүрүп-даа алыр дээш келген кижилер он-он шазы-биле үр үениң дургузунда бут кырынга турып, турегделдиг шиллаазынны көрүп турарлар. Банк салбырының ажылдакчыларының ажылга харыысалга чок, бюрократсыг чоруунуң ужурундан акша үндүрүп алыр дээш колхозтардан болгаш албан черлериниң келген кижилер чүгле каш-каш шактарда эвес, харын каш-каш хонуктарда маннаар ужурга таваржып, албанның алдын өртектиг шактарын анаа халас эрттирип турар чоруктар кончуг хөй. Ол дугайында чоп чөптүг негелделерни кылып, айтырыг тургузарга, банк ажылдакчылары оларны эки-бак сөглээриниңден эгелээш, харын-даа үндүр-киир сывырарынга чедир, культур чок аажы-чаңнарны кылып турарлар.

Банк салбыры акша-төгерикти чогуур өй-шаанда үндүрүп бербейн турар чүве болганда, колхозчуларга бээр аванс төлевирлери болгаш районнуң ажылчын, албан-хаакчыларының ажыл төлевири чогуур өйүнде төлеттинмейн, үр үениң иштинде саадаар чоруктар үргүлчү болуп турар.

Бо талазы-биле чамдык чижектерни көргүзерге мындыг. «Малчын» колхозтуң кассири эш Хирлиг колхозчуларга тыпсыр авансы акшазы үндүрүп алыр дээш, банк-биле барык бир ай иштинде сүржүп келген. Каргы көдээ Советтиң секретарының хүлээлгезин күүседип турган эш Самбуу ында ясли ажылдакчыларының шалыңын үндүрүп алыр дээш 15 хонук маннап келгеш, чадажып каалаш, куруг чана берген. Башкыларның шалыңы болгаш шөлээ акшазы базала ол хире саадаан. А шалың саадаанының ужурундан районнуң удуртукчулары сан-хөөнүн чурумун үрээр ужурга база таварышкан. Олар бараан саарылгазындан магазиннерге киргеи акшадан ажылдакчыларның болгаш ажылчыннарның шалыңын төлеп бергеннер.

Банкының четпес ажылындан колхозчуларның болгаш районнуң ажылчын, албан-хаакчыларының хуузунда ажыл-агыйындан күрүнеге эт, сүт, дүк дужаары база кончуг саадап турар. Хүлээп алыр пунктуга келген кижилер туда акша санажылгазы чок болганының ужурунда дыка үр маннаар ийикпе, азы эккелген продукциязын дужаар аргазы чок болуп турар. Районнуң коммунал-хандырылга болгаш тудуг конторазында байдал база-ла дыка бергедээшкинде туруп турар. Ында ажылчыннар ажыл төлевирин айайы-биле албайн келген, ол чорук районнуң тудуг-септелге ажылынга улуг токтар-моондакты таварыштырып турар.

Районнуң банк салбырының ажылында бар турар шак мындыг четпестер-биле моон соңгаар канчап-даа эптежип болбас. Ынчангаш, районнуң удуртур организациялары дарый хемчегни алгаш, банк салбырының ажылын улус ажыл-агыйын саат чокка акшаландырарынче угландырары негеттинип турар.

К. ЧҮЛДҮМ.

Ийи участоктуң мурнакчылары

Ак-Довурак суурнуң автобус доктаар черинге автобус манап тургаш, кезек бөлүк ажылчыннарның мынчаар чугаалашканын чоргаарал-биле дыңнаан мен:

— Белек Саяның бригадазының кежигүннери ажылга кончуг-ла болдур ийин. Барык дооза разрядтыг, ажылга арга-дуржулгалыг тудугжулар болбазыкпе.

— Ындыг дем-күштүг ажылдаар улус планныг онаалгаларын ажыр күүседип турбайн канчаар. Чартык чылдың бүдүрүлге планын ол тудугжулар 149 хуу күүседип, социалистиг чарышка дөрелериниң санынга кирген болгай.

— Ынчанмайн. Ол бригадала ажыл шагы үзер, ажылдан оспаксыраар кижи чок-тур. Оларның кылган ажылы шынар-бүдүштүгдаа болур-дур.

Улуг тудугнуң ажылчыннарының ортузунда мактаттыра берген демги бригаданың ажыл-ижибиле таныжып чугаалажыр-дыр деп шиитпирлеп алдым. Таптыгла дал дүүш турда, Белек Саяның бригадазының ажылдап турары дангараан 16—16 аал ишти чурттаар ийи-ийи каът бажыңнар ында-мында бедип үнген участокка чеде бердивис. Дилген дыттың чуксуг чыды думчукка дээп, электрилиг хинлээн хирээнин, өрүмүн, балдыларның дааш-динмиди кулакка чаңылаңып турду. Ажыл дээрге ана-ла бачым чүве.

Белектиң бригадазы он алды аал ишти чурттаар ийи каът бажыңның адакы каъдын дерип доозупкан, ынчаарга үстүкү каъдын ийи-үш күр бедиди туда берген турдулар. Ол улуг бажыңны тудугжуларның Бүгү-эвилел Хүнүнде ажыглалга киирер деп социалистиг хүлээлге алганын бригадир Белек Сундуевич сөс кадында чугаалады.

Бригаданың кежигүннери, шынап-ла, күш-ажылга кызымак, ажыл дээнде карак-кызыл ачырдачыр өрлер дээрзин чугаалажып тура бүзүреп көрдүм. Олар доозазы тудуг талазы-биле үшкүдөрткү разрядтарлыг, соңга-раманың нарын дериглелдеринге чедир тудугнуң кандыг мергежилдерин билбестер дээрлээн. Ынчаарга бригаданың тергиннериниң тергиннери болза тудугжулар Киви-Доржу, Шойгу, Дардан-оол, Бодуй-оол олар. Олар хүнде ажыл норма-чижээн үргүлчү ажыр күүседип, ажылды бедик шынарлыг кылып турарлар.

Бо бригаданың кежигүннериниң бир онза чүвези болза, ажылга эрте келири, чамдыкта херек болза ажыл шагы-биле-ле кызыгаарлаттынмайн харын шакты артыкка ажылдаптарында. Бригаданың кежигүннериниң күш-ажылды бедик медерелдии-биле көрүп турары ол чижек боду-ла хереченлеп турар. Ынчаар кызып ажылдап тургаш, ол тудугжулар чартык чылдың дургузунда дөрт-дөрт аал ишти чурттаар үш бажыңнарның тавактарын салып, крышаларын хап, ажыглалга киирген. Олар тудуг ажылын механизастаарынче база кичээнгей салып турарлар. Амгы үеде чудуктар көдүртүр «Пионер-2» деп кранны, электри күжү-биле өрүмнээрин, хирээлээрин ол тудугжулар практикалап ажыглай берген. Тудуг ажылынга механизастаашкынның ындыг хевирлерин ажыглаан чорук күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн улгаттырган, ажылчыннарның хол-биле аар ажылдар кылырын дыка чигеткен. Механизастаашкынны амдаа улам калбартырын Белек Саяның бригадазының кежигүннери бодап турарлар.

Чурукта: «Тыва даг дүгү» комбинаттың тудуг участогунда Б. С. Саяның бригадазының кежигүннери Очур Ооржак, Монгуш Байлан, Күжүгет Сегленмей, Шойгу Ооржак, Белек Саяа, Сюрюн Ооржак, Дардан-оол Монгуш, Киви-Доржу Монгуш, Бодуй-оол Хомушку, Семис-оол Сарыглар.

Сөзү болгаш фотозу

Б. АДЫГНЫЫ.

Бот-боттарынга экономиктиг дузалажылга Чөвүлелиниң сессиязының ажыттынганы

БУДАПЕШТ. (СЭТА). Бот-боттарынга экономиктиг дузалажыл а Чөвүлелиниң 13-кү сессиязы Будапештиге июль 26-да ажыттынган.

Ол сессияның ажылында Чөвүлелдиң кежигүннери чурттар: Албанияның Улус Республиказындан, Болгарияның Улус Республиказындан, Венгр Улус Республикадан, Герман Демократтыг Республикадан, Польша Улус Республикадан, Румын Улус Республикадан, Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелинден, Чехословакияның Социалистиг Республиказындан төлээлер киржип турар.

Вьетнамның Демократтыг Республиказындан, Кыдат Улус Республикадан, Көрей Улус-Демократтыг Республикадан болгаш Моол Арат Республикадан келген хайгааракчылар ук сессияда база олуржуп турар.

КНО-нуң Айыл чок чорук Чөвүлелинде

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Америк шериг ужар-чүүлүнүң Совет Эвилелинге улур, бүгү-ниитиниң тайбыңнга кыжаныгны тургузуп турар чаа агрессия үүлгедиишкининиң дугайында Совет Эвилелиниң тургускан айтырыын чугаалажып көөрүн Айыл чок чорук Чөвүлелинге чугаалажып көөрү июль 26-ның хүнүнде орай кежээ доозулган. АКШ-тың шериг ужар-чүүлүнүң үргүлчүлеп турар агрессия үүлгедиишкиннерин бурыу шаварын сүмелээн резолюцияның совет төлевилелин Чөвүлел 9 бадылаашкыннар-биле хүлээвейн барган. Ол төлевилелди хүлээп алыры дээш ССРЭ-ниң болгаш Польшаның төлээлекчилери бадылаанар.

Оон дараазында «РБ-47» деп самолёттуң таварышкан болуушкунун «истеп хынаар» комиссия тургузарын сүмелээн АКШ-тың резолюция төлевилелин бадылаашкынга киирген. Ону 9 төлээлер деткээн. Айыл чок чоруктуң Чөвүлелиниң доктаамал кежигүнү ССРЭ-ниң төлээлери аңаа удурланган болганда, ол төлевилел бадылаттынмайн барган. Ол ышкаш Польшаның төлээлери базы аңаа удур бадылаан.

Бо хуралга ССРЭ-ниң даштыкы херектер министириниң бирги оралакчызы В. В. Кузнецовтуң чугаазы дараазында үнер.

Испанияда фашистиг истеп сүрүүшкүнге удур

ПРАГА. (СЭТА). Профэвилелдерниң Бүгү-делегей федерациязының секретариады Испанияда байдалдың дугайында медеглелди июль 25-те парлап үндүрген. Түренги, ажыл чок чоруктарга удур, ажылдан үндүрер болгаш ажыл төлевирин кызырар чоруккa удур база демократтыг хосту: эргелер дээш испан улустуң кыптын үнүп турар демиселин кадыгдошкун истеп сүрүүшкүннер-биле боой тударын Франко семеп турар дээрзин ук медеглелде айыткан. Профэвилелдерниң бүгү-делегей федерациязының секретариадының медеглелин чехословак телеграф агентилелиниң дамчытканы-биле алырга, сөөлгү айларда чүгле үлетпүр төптериниң ажылчыннарының эвес, харын-даа көдээниң ажылчы чоннарының чыскаалдары Испанияда күштелип турар.

Кадыг-дошкун истеп сүрүүшкүнер Испанияның ажылчы чоннарының болгаш улузунуң боттарының маадырлыг демиселин Франконуң фашистиг диктатуразын дүжүреринге чедир-даа бол үргүлчүлээринге шаптык кадып шыдавас дээрзин медеглелде айыткан.

Кулдандырган улустар боттарының демисели-биле диктатуралыг ёзу-чурумну удаа-дараазы-биле дүжүр октап эгелээн деп чүвени чоокта чаа болган болуушкуннар делегейге бадыткаан. Испан болгаш даштыкы монополияларның чалчазы — Франконуң фашистиг ёзу-чурумуу чүгле империалистерниң, ылаңгыя Испанияда шериг базаларлыг америк империализминиң дузазы-биле ылдыртынып турар. Ол ёзу-чурум делегейниң бүгү улустарынга буруу шаптырган.

Фашист Франконуң чорудуп турары чаа истеп сүрүүшкүннерге болгаш тудуп хоругдаашкыннарга Профэвилелдерниң бүгү-делегей Федерациязы шыңгыы удурланып, бо удурланышкынга каттыжарынче бүгү-ле профэвилелдерин кыйырган.

КАР-ның болгаш Суданның күрүне удуртукчуларының чугаалажыышкыннары

КАИР. (СЭТА). Чоокта ында Кубба деп республика ордузунга КАР-ның президентизи Насер биле Суданның премьер-министри Ибрагим Аббудгүн арызында албан ёзунуң чугаалажыышкыннары эгелээн. Парлалганың дамчытканын ёзугаар алырга, амгы үениң делегей байдалынга, Чоокку Чөөн чүкте болгаш Африкада байдалга хамаарыштыр база ол ышкаш хамаарышпас аныяк африк чурттарга дуза көргүзеринге холбаштыр ийи талалар санал-өналдар солчушканнар. Конго Республикада тургустунган байдалдың дугайын болгаш конго улуска удур бельги колонизаторларның агрессчи үүлгедиишкиннериниң дугайын ук чугаалажыышкыннарга база чугаалажып көрген деп парлалга дыңнадып турар.

Албанияның Улус Республиказы. Албанияның ажылчы чоннары делегейниң ажылчы чоннарының улуг баштынчызы, Совет күрүнеңиң үндезилекчизи Владимир Ильич Ленинниң адын чүректеринде мөңгези-биле кадаглап чоруурлар. Ында В. И. Ленинниң болгаш И. В. Сталинниң тускай музейи бар.

Чурукта: В. И. Ленинниң болгаш И. В. Сталинниң Тиранада музейинде. СЭТА-ның фотохрониказы.

Шуман аттыг конкурска совет күүседикчилериң чедиишкини

БЕРЛИН. (СЭТА). Улуг немец композитор Р. Шуманның төрүттүнген хүнүнден бээр 150 чыл болганы-биле холбаштыр зрттирген Роберт Шуман аттыг вокалистериң болгаш хылдыг хөгжүм квартеттериниң ийиги делегей конкурузу Берлинге эгелээш, доозулган. Берлинде Күрүнеңиң опера театрынга болган ук конкурска Францияның, Совет Эвилелиниң, Каттышкан Штаттарның, Чехословакияның, Швецияның, Кыдат Улус Республиканың, Финляндияның, Герман Демократтыг Республиканың өске-даа чурттарның музыка күүседикчилери киришкеннер.

Роберт Шуман аттыг конкурска совет киржикчилер чедиишкинниг ойнаан. Москва консерваториязын доосхан Виталий Громадский вокалистериң аразындан бирги черни эзлээн.

Ол ышкаш Роман Горак (Чехословакия) болгаш Вольфанг Хелльмилых (ГДР) олар чедиишкинниг ойнаан, ийиги черни эзлээннер.

Бүгү-россияның театр ниитилелиниң ансамблиниң солизи Виолент Сиротинага болгаш Сильви Джестиге (Венгрия) үшкү шаңналды тывыскан.

Базаа бир совет киржикчи — Л. Андерсонга Хүндүлүг дипломну тывыскан. Кыдаттан, Чехосвакияның Социалистиг Республиказындан, Герман Демократтыг Республикадан болгаш Румыниядан барган ыраажылар база-ла мактал шаңналдарны алгылаан.

Бельгияның Конгода үүлгедиишкиннеринге удур

Делегейниң дыка хөй чурттарының хөй-ниитизи болгаш парлалгазы Конгонуң улузу-биле боттарының эп-сеткил каттыштырылгазының дугайын медеглеп турар.

Ук чурттан бельги шериглерни доп-дораан үндүрериниң дугайында конго улустуң негелдезин ГДР-ниң парлалгазы изин-биле детки-вишаан, Конгоға байдалче улуг кичээнгейни салган. «Трибюне» солун «Конго чаасхаан эвес» деп эгелг үүлүнге бельги агрессорларны АКШ-тың, Барыын Германияның, Францияның болгаш Англияның империалистери дорт азы доора-даа деткип келген болгаш деткип турардаа деп бижээн. Ук африк күрүнеде болуушкунну колониалдыг чурттарның сулчээзи Конгога удур кыпсып үдүрген дээрзин «Трибюне» демдеглээн.

Чехословакиияның хөй-ниитизи, тайбыңга ынакшылдыг бүгү кижилер-биле бир дөмей, бельги колонизаторларның Конгода үүлгедиглерин киленнээшкин-биле бүрүү шаап, аныяк хамаарышпас күрүнеден агрессорларны үндүр ойладырынга ылавыладыг дузаны чедирерин негеп турар. «Империалистиг агрессияга таварышкан улустарга дузаламчының холун дүрген сунарынче» «Руде Право» солун кыйырган. Империалистиг күрүнелериниң улуг күрүнезиниң бирээзи АКШ болза Конгода бельги агрессорларның ханныг үүлгедиишкиннери дээш долу харыысалганы чүүктээр апаар дээрзин «Обрана лиду» солун бижээн.

Вьетнамның информация агентилелиниң дамчыдып турары болза, Азия болгаш Африка чурттарының эп-сеткил каттыштырылгазының Вьетнам Комитеди медеглел парлап үндүрген, ында Конгодан Бельгияның болгаш Американың шериглерин доп-дораан үндүрерин база ук чурттуң херектеринге хандыг-даа арга-биле холгаарлаар чорукту болдурбазын, оон бот-тускайлаң болгаш хамаарышпас чоруун хүндүлээрин негеп турар. Конгонуң чонунга изиг хүндүлелин вьетнам улус илередип, империалистиг агрессияга удур оларның маадырлыг демиселин деткип турар.

Парижтен келген дыңнадыглар ёзугаар алырга, күш-ажылчы бүгүниити конфедерацияның удуртур черн медеглел кылган, ында чугаалап турары-биле алырга, «Конгонуң хамаарышпас чоруунга кыжанган колониалдыг болгаш капиталистиг монополиларның агрессиязынга удур база ынаар бельги шериглерни чорудуп турарынга удур килеңнээшкинин илереткен». «Боттарының хамаарышпас чоруун камгалаарынга болгаш ону быжыглаары дээш маадырлыг демиселинге болунуң долу эп-сеткилин» илередип турарын ук организация демдеглээн. Ол ышкаш ында бельги шериглерни Конгодан доп-дораан үндүрерин болгаш Конго Республиканың хамаарышпас база чаңгыс аай күрүне болуп бактаар чоруун хүндүлээрин негеп турар.

Конго улустуң чөптүг негелдезин деткээн мурнуку үүлдү «Морнинг Ньюс» деп пакистан солун парлаан. «Хамаарышпас» дижип турары Катанга можу дугайында чулчуруушкуннар дээрге «ук можуну дорт болгаш доора-даа болза арга-биле эжелеп алыр сорулгалыг, Бельгияның хажарлаашкыны-дыр» деп ук солун медеглеп турар. (СЭТА).

Алдарлыг маадырның ады чүс-чүс чылдарда артар

Совет Эвилелиниң Маадыры Н. И. Кузнецовтуң сөөгүн орнукшутканы

ЛЬВОВ. (СЭТА). Алдаржаан совет разведчик, орус улустуң spec-дидим оглу Николай Иванович Кузнецовту Львовтуң он-он муң ажылчы чоннары июль 27-де сөөлгү орукче үдээн. Ол болза гитлержи штабтарже шургуп киргеш, фашистиг генералдарны тудуп эккеп, эң үнелиг разведка медээлерни тып турган.

Коргар чүвези чок ол разведчик болза Львовта Бродовск районнуң Боратин суурунга 1944 чылда маадырлыы-биле өлген. Ол боду бандеровчуларга дириг туттурбас дээш бодун граната-биле чаза тепсипкен. Кузнецовтуң дайынчы эштери оон маадырлыы-биле өлгенин чүгле чоокта чаа билип алыр, оон өлген черин, оон кайда хөөржүттүнгенин тывар аргалыг болганнар.

Н. И. Кузнецовтуң сөөгүн кадагалаан хааржаан Львовтуң Офицерлер бажыңының залынга тургускан. Муң-муң ажылчыннар, албан-хаакчылар, дайынчылар, өөреникчилер маадырга сөөлгү хүндүткелдиг ёзулалын кылыр дээш чыылган. Алдаржаан разведчиктиң дайынчы өөрү — партизаннар херектериниң каттыжыышкыныының командириниң оралакчызы чораан, амгы үеде чогаалчы А. А. Лукин, Ровнонуң партизаннарының кол эмчизи, амгы үеде эмчилер билин бедидер Төп институттуң ажылдакчызы В. А. Цесарский болгаш өскелердаа хөй санныг чечектерни салганнар. Маадырны хөөржүдеринге келгеннериң аразында — Төрээн чурттуң эрес-дидим оглунуң тулчуп чоруп турганы каттыжыышкыныының командириниң оралакчызы чораан В. В. Кочетков, чурттуң аңгы-аңгы хоорайларында чурттап турар шаандакы партизаннар.

Бистиң Төрээн чуртувустуң хосталгазы болгаш хамаарышпас чоруу дээш амы-тынын берген, совет улустуң алдарлыг оолдарынга алдар кылдыр мөңгези-биле чалбыышталып турар оттуг Алдар деп тейже кажыдалдың ёзулалынга киришкеннер углаш базыпканнар.

Кажыдал митингизинге чүве чугаалааннар болза: партизан кезектериниң каттыжыышкыныының комиссары чораан С. Т. Стехов, Н. И. Кузнецов-биле кады заводка ажылдап чораан, ам «Уралмаш» заводтуң инженер-конструктору С. Ф. Первушин, ажылчы чоннар депутаттарының Львов хоорай Совединиң күүскомунуң даргазы В. С. Николаенко, маадырның эң чоок дайынчы эжи Н. В. Струтинский, партизаннар эмчизи В. А. Цесарский, ажылчы чоннар депутаттарының Ровно хоорай Совединиң күүскомунуң даргазы Л. А. Казьмерчук болгаш өскелер-даа. Ада-чуртунуң коргуш чок патриоду Н. И. Кузнецовтуң — Коммунистиг партияның кижизидип, өстүргени кижиниң дугайын олар чугаалап турган. Н. И. Кузнецов совет улустуң күчүлүг күжүнге кызыгаар чок идеген турган.

Кажыдал митингизиниң соонда үгер-боолар дааштап турда ону хөөржүткен. Үш чүс ажыг боогдал чечектер оон хөөрүнге дөңнелдир чыглы берген.

„Толстой чон-биле кады“ деп делгелге

Москвада Күрүнеңиң литература музейинде ажыттынган «Толстой чон-биле кады» деп делгелгеде бар чүүлдерни ынча хире деп санаары берге. Ук делгелге болза эрги номнар-биле оваалаттынмаан, тураскаалдыг эт-сээп-биле коялаттынмаан, делгем. Ындыг болза-даа үш-ле залдан тургустунган ол делгелге дыка улуг кылдыр сагындырар. Колдуундала Толстойнуң дугайында, ол дээрге мерген угаангыр болгаш чогаадыкчы кижи дээрзиниң дугайында ында тайылбырлаан.

«Кым чонну билир база чон-биле кады чурттан турар болдур, ындыг чогаалчының ажылы чонга үнеледир» деп каан Толстойнуң бодунуң сөстерин бүгү делгелгениң тайылбыр сөзү кылдыр салып болур. Чогаалчының фото-чуруу, оон чогаалдарының баштайгы парлалгага үнгеннери, байлак типологтуг материалдар, Толстойнуң чогаадыкчы оруунуң болгаш делегейге нептерээн алдарының дугайында чугаалап турар делгиирлер — ол бүгү Толстойнуң чурттап турган үезиниң байдалын магаданчыы-биле илереткен, чогаалчының улусчу далайже чедип келген оруун көргүскен.

Аш-чутка таварышканнарга Толстойнуң столовая ажытканынга холбаштыр иштики херектер министри Дурновка Рязаньның губернаторунуң негелде-хомудалдыг чагаазының хоолгазын оон көөр бис. Бир черде чогаалчының «Чер дугайында», «Дайын дугайында», «Ыыттавайн барын шыдавас мен», «Мөргүлде» дээш, оон-даа өске чогаалдарының баштайгы парлаттынганнары оон хайныышкынныг хөй-ниитичи ажыл-чорудулгазының болгаш кижизиг чоруунуң дугайын херечилеп турар. Оон-биле чергелештир ол дугайын бадыткан турар чүүлдер болза, ында делгеттинген Ленинниң, Горькийниң болгаш оон-даа өскелериң Толстойнуң дугайында чугаалары болур. Орус черниң улуг уран чогаалчызының тараачыннар урулгарының аразында турар фото-чуруу база-ла ол дугайын херечилеп турар.

«Анна Карениниың», «Дайын болгаш тайбыңның» будук-биле сырый бижиттингилээн, чамдык черлеринде шиитпирлин-биле шыйып каапкан эдилгелиг арыннары чогаалчының чогаадыкчы лабораториязы-биле бисти таныштырар.

Залдарның бирээзинде Л. Толстойнуң чогаалдарының янзы-бүрү дылдарда парлаттынганын чыып делгээн. Дыка хөй чурттарның чурукчуларының ол номнарга күүседкен каасталга чуруктарының хоолгалары база-ла онза. Толстойнуң шилерин бистиң чуртувуста болгаш даштыкыда үндүрүп турарынга холбаштырган делгелгениң кезээ база сонуурганчыг болуп турар.

(СЭТА).

ОБЛАСКА АГААР-БОЙДУСТУҢ БАЙДАЛЫ

Бөгүн обласка шокар булуттарлыг, кыска чаашкыннарлыг, диңмирээшкиннерлиг хүн болур. Хат өй-тавында, барыын чүк угланыышкынныг. Агаарның температуразы: обласка— 22 — 27, а Кызылга — 23 — 25 градус чылыг.

Редакторнуң ораланчызы
Д. О. БЕГЗИ.

СЕС ЧЫЛ БОЛГАНДА

☆ ☆

„Правда“ солундан

☆ ☆

«Хосталга офицерлериниң комитеди» деп чажыт организация Фарум хаанның ирик ёзу-чурумун Египетке дүжүргениниң бээр сес чыл эрткен. 1952 чылдың июль 23-те тура халышканнарның болгаш оларны эдерген гарнизон шеригниң холунга египет армияның командылалы шилчий берген турган. Дангаар эртен Хилали-пашаның чөгенгеш удурланыр деп-даа бодаваан чазаа дүшкен, а хүндүс бүгү чуртту тура халышкан шериглер контрольдап турган. Фарук хаан июль 26-да дүжүлгезиниң дүшкеш, Александриядан дезип чорупкан. Дүшкен хаанны далай өртээлинге үдеп келгеннериң аразынга АКШ-тың элчини Дж. Кэффери бар болган.

Бо июль эргилдезиниң ындыг дүрген чедиишкинниг болганы төөгүнүң оон мурнундагы чорудулгазы-биле, хамыктың мурнунда англи колонизаторларга удур египет улустуң хөй чылдагы маадырлыг демисели-биле белеткеттинген турган. 1951—1952 чылдарның ужунда Суэц каналдың зоназынга турган англи шериглерге удур ёзулуг партизан дайыны калбарган турганы билдингир. Колонизаторларга удур демиселдиң одунга хөй-хөй муң патриоттар өлген.

Хаан ёзу-чурумун узуткаанының соонда чурттуң мурнунга турып турган эң чидиг социал-экономиктиг айтырыгларны шиитпирлээр талазы-биле ажыл эгелээн.

Египет — аграрлыг чурт. Оон чонунуң дөрттүн үжүнден хөйү көдээ ажыл-агыйдан орулга-биле чурттап турар. Революция мурнунда чери чок болгаш эвээш черлиг феллахтарның (тараачыннарның) саны дөрт миллион ажып турган. Ажыглалдыг черниң хөй кезии феодалдарның холунга турган. Мынчангаш Нил хемниң шынаазынга чурттап турган чер чок болгаш эвээш черлиг тараачыннарның байдалы эң-не аар-берге турганы билдингир.

Сес чылдың дургузунда чер реформазын боттандырганының түүнелинде КАР-ның Египет районунга чери чок 180 муң тараачыннар өг-бүлелеринге 40 чыл иштинде бичелеп төлеп бээри-биле 500 муң феддан черни (помещиктерден хунаагаш) үлеп берген. КАР-ны тургускан соонда аграр реформазының дугайында хоойлуну Сирияга база үндүрген.

Египет 80 чылдарның дургузунда Англияның чиг-эт алыр кожундаа болуп, узун удазынныг сураглыг эки хөвенни аңаа берип келген. Революцияның тиилээнинин соонда чуртту индустриализастаарын эгелээни национал эрге-ажыкка тааржып турар тускай экономиктиг хөгжүлденин оруунга чуртту киирген. Металлконструкцияларын, тудуг материалдарын, кан хоолайларны болгаш электроаппаратураны, нефтини болгаш азот чемишчидилгелерин, демир орук вагоннарын, автомашина лугуйларын база өске-даа үүлдерни ам Каттышкан Араб Республикада бүдүрүп үндүрүп турар.

Революция мурнунда Египетке үш коргунчуг аарыг турган: карацгы бүлүүлүк чорук, халдавырлыг аарыглар болгаш аш-чут. Чуртту беш кижи бүрүзүнден үүгле бир кижи бижик билир турган. Улуг хоорайларның араб районнарынга болгаш ылаңгыя көдээге өкпе аарыы, трахома болгаш өске-даа аарыглар кижилерни эрте өлүмче алгаш барып турган.

Революция соондагы чылдарда көдээ ажыл-агыйга болгаш үлетпүрге база культура талазы-биле чоруттунган чаартылгалар Фарум хаанның болгаш англи колонизаторларның чуртка артырып кааны аар-берге байдалды ол дораан узуткап шыдаваны билдингир. Аграр айтырыы ам-даа чидиг хевээр. Тараачыннарның миллион-миллион өг-бүлелери ам-даа черни хөлезилеп ап турар. Ажыл чоктар ам-даа бар, бижик билбестериң хуузу хөй. КАР-ның Египет районунда минута санында уруг төрүттүнер, ынчалза-даа чылдаа четпейн чыткан, дөрт уругнун бирээзи өлүп турар. КНО-нуң уругларга дузалзар фондузунуң чурагай медээлериниң алгаш көөрге, египет ургларның бештин бирээзи-ле маляриядан, карак азы ижин аарыгларындан аарыг болуп турар.

Ынчалза-даа национал экономиканы быжыглаар болгаш культураны хөгжүдер талазы-биле эвээш эвес ажыл кылдынган. Тускай хамаарышпас хөгжүлденин оруунда ол баштайгы чедиишкиннерге, шериг бөлүгледдеринге киришпес деп оон чорудуп турар политиказынга империалистер калчаалыы-биле удурланып турар. 1956 чылда Англия биле Франция болза Израильдиң дузазы-биле Египетке оор ёзу-биле халдап, араб национал-хосталгалыг шимчээшкинни чаңгыс согуушкун-биле узуткаар бодаан. Ол буурап дүшкен. 1957 чылда Турцияны Сирияга удур агрессия кылырынче АКШ ыдалап турган. КАР-га турган бөлүк шпионнарны чоокта чаа суттап турганындан көзүлгени чүл дээрге, ол бөлүктүң киржикчилери НАТО-биле болгаш угунда барып Аллен Даллестиң ведомствозу-биле харылзаалыг болган. Арабтарга эне аар-берге байдал туруп келирге Совет Эвилели акы-дуңма дузаламчының холун Египетке сунган. Империалистиг агрессияны болгаш хан төгүүшкүнүн соксадыр дээш бүгү эргежок чугула үүлдерни кылырынга беленин медеглээш, Совет Эвилели болза, тайбыңга ынакшылдыг бүгү улустар-биле кады агрессорларны Египеттен ойталап үнеринче албадаан. Араб национал-хосталгалыг шимчээшкин камгалаттынган.

Тайбың кожа-хелбээ догуннаарының болгаш бүрүн эргезин бот-боттары хүндүлежириниң принциптеринге бодунуң политиказын үндезилевишаан, бодунуң национал экономиказын хөгжүдер талазы-биле КАР-га дуза көргүзерин ораладашпышаан, Совет Эвилели оон-биле экономиктаг болгаш техниктиг кады ажылдажылга дугайында каш хөрээлерни чарган, ажыктыг чээлини аңаа тывыскан болгаш культура талазы-биле харылзааны хөгжүдүп турар. Ол дугуржулгаларга үндезилээш, совет тускай эртемниглерниң киржилгези-биле Хелуанның металлургия заводунуң кан-прокат цегинин бүдүрүкчүлүүн он катап улгаттырган, амгы үениң химия, нефть болбаазырадырының, машина тудуунуң, пес кылырының бүдүрүлгелерин, марганец рудниктерин — шуптузу 100 хире бүдүрүлгелерни тутулаан турар. КАР-га херектиг болуп турар бедик мергежилдиг 8 муң ажылчыннарны белеткээринге 20 ажыг өөредилге төптерин тургузар. Совет эртемденнериң дузаламчызы-биле араб чүрттарда бирги атомнуг реакторнуң тудуу кидин чоруп турар. Египеттер-биле кады совет гидроэнергетиктер Асуанның бедик плотинаазының бирги эвлээнинге төлевилелинин чаа хевирин ажылдап кылган. Ам Асуанда совет инженерлер болгаш механизаторлар шагда-ла ажылдап эгелээн.

Араб-совет быжыг найырал бүгү Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүкте эң чугула экономиктиг база политиктиг фактор болу берген. Кымнын дузаламчызы-биле национал экономиканы быжыдып ап болурун ол районнуң чурттарының бүгү улустарынга бо чорук көргүскен.

Афиныга парлалга конференциязынга чүве чугаалап тура, КАР-га экономиктиг дузаламчыны Совет Эвилели өл чуртче политика талазы-биле шургуп киреринге ажыглап турар дээр нүүлдүг бадыткалдарны президент Насер буруу шапкан. КАР-ның иштики херектеринге Совет Эвилели кандыг-даа холгаарлаашкын кылып көрбээн дээрзин президент демдеглээн. Барыын талакы күрүнелер Израильди чепсеглеп турда Совет Эвилели экономиканы хөгжүдери-биле чээлини биске тыпсып, тускай эртемниглерни—инженерлерни болгаш техниктерни бисче чорудуп турар деп Насер чугаалаан.

Араб-совет найырал дугайында шын ол-дур. Чөөн чүк улузунда «Ыт ээрзе-даа, чиң бурунгаарлап чоруп орар» деп чугаа бар. Империалистиг ыттар ээржип турган-ла. Советараб найыралдың чини бурунгаар бар чыдар болгаш ол найырал араб болгаш совет улустарның эргеажыктарынга бараан болуп турар. Каттышкан Араб Республика, кандыг-даа даштыкы шериг бөлүглелдеринге киреринден ойталавышаан, Бандунгтуң билдингир принциптерин барымдаалаан. Ол болза, чепсегленишкинни бүгү-ниити болгаш бүрүн дүжүрер дугайында совет саналдарны идепкейлин-биле деткип, ол саналды хүлээп алыры делегейниң дүшкүүрлүг чоруун ёзулуг чымчадырынга болгаш делегейниң бүгү улустарының чаагай байдалын улам эжиждеринге дузаны чедирер деп санап турар. Бельги колониалистерге удур хосталга болгаш хамаарышпас чорук дээш аар демиселге чаалап алган эргезин камгалап турар Конго Республиканың демиселин КАР деткээн. Конгога эргежок чугула дузаламчыны, оон иштинде шеригдаа талазы-биле дузаламчыны көргүзеринге беленин өске-даа африк болгаш азий чурттар-биле кады ол чарлаан.

КАР-ның улустары боттарының улуг национал байырлалын демдеглеп турда совет кижилер оларга болунуң чүректиң ханызындан изиг байырын чедирип, эки амыдырал дээш, национал хамаарышпас чоруун быжыглаары дээш демиселге чедиишкиннерлиг болурун күүзээн. Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүкке тайбыңның чаагай хөрээнге ажыктыг кылдыр араб-совет найырал моон соңгаар-даа улам быжыксын.

И. БЕЛЯЕВ.

КИНОТЕАТРЛАРГА

Бөгүн

«ВЛКСМ-ниң 30 ЧЫЛЫ» (улуг залга): «Суургалар баштарында туктар»—эртенгиниң 10 шакта; «Сережа»—12, 2.15, 4.15, 6.15, 8.15, 10.10 шактарда; биче залга: «Музыка төөгүзү»—5, 7, 9 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Полк оглу» — 11.15, 1.15 шактарда; «Сөөлгү зэп келгени»—3.15, 5.15, 7.15, 9.15 шактарда.

«ВОСТОК»: «Хөглүг оолдар» — 1.15, 3.15 шактарда; «Төрээн чуртундан ыракка»—5.15, 7.15, 9.15 шактарда.

«ЧАЙГЫ КИНО-ТЕАТРГА: «Атаман Кодр» —5, 7, 9 шактарда.

АҢЧЫЛАРГА ДЫҢНАДЫГ!

1960 чылда суг куштарын күзүн аннаарын бо чылдың август 28-тен эгелээш, оларның ужуп чанарынга чедир, чүгле аңчыларның эки-тура ниитилелиниң кежигүннеринге болгаш тывышчы аңчыларга (аңныыр биледи-биле) чөпшээрээнин аңчыларга болгаш бүгү хамаатыларга областың аңныыр инспекциязы чарлап тур.

Аңчы кижиниң хүнде адар нормазын 6 баштан ажыр эвес кылдыр доктааткан.

Областың куранныыр инспекциязы.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 24-63, редакторнуң ораланчызының 35-24, партийжи амыдырал болгаш пропаганда килдистериниң 23-54, харыысалгалыг секретарының 37-13, көдээ ажыл-агый килдизиниң 22-64, иштики информация килдизиниң 21-47, совет тургузуг, үлетпүр болгаш транспорт килдистериниң 23-35, чагаа килдизиниң 21-27, культура болгаш амыдырал килдизиниң 25-38, бухгалтерияның 31-75, корректорларның 20-60.

ТС — 00894. Чагыг № 1738. Культура эргелелиниң типографиязы.